

PISANII SÂNGEORZENE

REVISTĂ DE SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ

ANUL II, NR. 12, AUGUST, 2013

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL II, NR. 12, AUGUST 2013

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

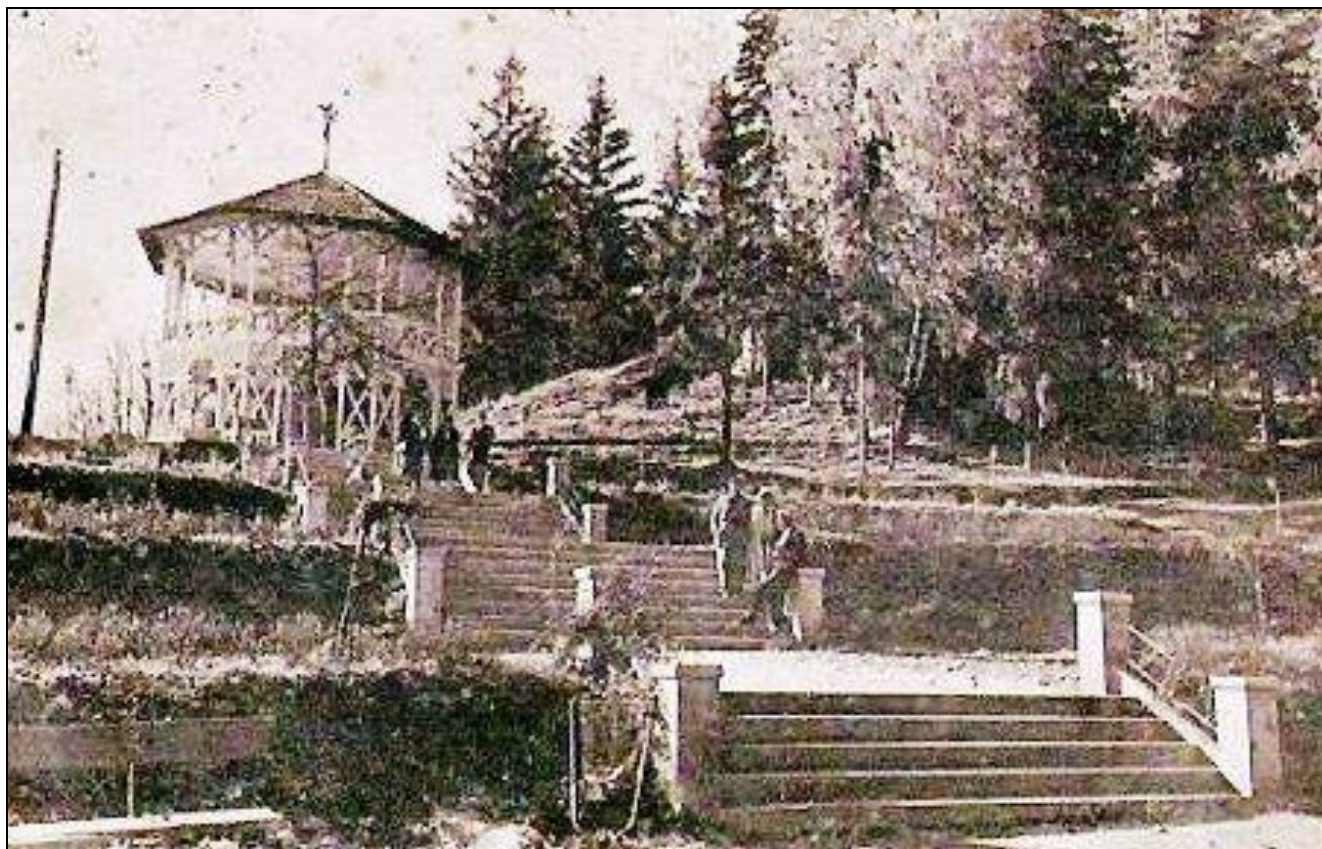
REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33, jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: hodoflo1@yahoo.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: alexandru.daraban@yahoo.com
TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

COPERTA I: Medalion cu Sfântul Gheorghe, patronul spiritual al localității;

Foto: **ION AL-GEORGE**

COPERTA IV: Volumele de poezii ale lui Ion Al-George

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229

Stațiunea Sângeorzului de altădată
(Fotografie din arhiva artistului Maxim Dumitraș)

IDENTITATE

IAR SOMEȘUL CURGE ȘI CÂNTĂ

ECATERINA RAICOVICEANU (FULMEN)¹

Păstrând neștirbit caracterul curat românesc, cu prispele albe, grădinițele înflorite cu cimbru, izmă și sora soarelui, străvechiul sat de la poalele munților Pleșu și Cormaia, Sân-Georgiul Român, în care mă aflu de două săptămâni, își merită porecla dată de toți lecuiții izvoarelor sale minunate. Acela de *Karlsbadul Transilvaniei*.

La un kilometru de adevăratul sat, unde mândrele sunt frumoase ca străvechile lor bunici, romanele, iar voinicii în stare de a sfărâma ursul în brațe, se înalță delulețul cu apele miraculoase la poalele căreia zeița *Hebe* din piatră cioplită pare că zice:

- Beți și veți fi veșnic tineri, veșnic frumoși!

E drept că pentru un esthet opera sculpturală de pe vremea stăpânirii maghiare nu are de la suava zeiță decât numele.

Dar vizitatorii băilor Sân-Georgiu nu prea se uită așa de aproape și fiecare preocupat de el, vine regulat la cură cu cănițele albastre în mână, la cele trei izvoare.

Și picură apa carbo-gazoasă, aducând speranțe de vindecare celor bolnavi de ficat, de rinichi și intestine.

Iar pe când Someșul curge și cântă în vale, povestirile zboară din gură de om în urechi binevoitoare.

- Acum un an, un bolnav s-a lecuit de un ulcer la stomac, șoptește convins un fel de patriarh ce vine aici din timpuri memoriale.

- Eu nu mai știu unde mi-e ficatul, răspunde altul, care prăpădit de durere îi știa prea mult și prea bine locul, la venirea lui aici.

Toți își spun betesugurile, alinările și ascultă muzica sau pornesc la băi, care e drept că sunt cam rudimentare ca și *Hebe* patroana lor, dar cum spusei, pentru cei convingși, totul pare bun, numai leacul să vină.

Ca distracții, Sân-Georgiul are puține. Câte un bal pe săptămână dat de studenții someșeni, câte o horă, tot someșeancă, în jurul pavilionului. Duminica, când elementul albaștrimei dispare în valul colorat cu catrințe roșii ale mândrelor urcate din satul de devale.

După masă, tăcere, liniște și somn se lasă odată cu pânza cenușie și deasă a ploii ca o năframă nelipsită învăluie aproape zilnic Sân-Georgiul. Dar ce ne pasă, apele sunt aproape,

¹ *Dimineața*, Anul XXII, București, 7 august 1926, nr. 7073, p. 3.

bodeguțele, piața lângă noi toți, iar Someșul când mai micuț și înghițit pe jumătate de soare, când supărat și umflat de apăraia norilor, curge și cântă legănându-ne visele.

Și adormim cu toții cu speranța că a doua zi va fi frumos și că vom porni voioși spre Cormăița, spre Rodna sau Valea Vinului, localități superbe de care ni se tot povestește, dar inaccesibile vai! Căci a doua zi năframa cenușie a norilor strecoară mereu picuri reci și o luăm d-a capo: cănițe albastre, cură de apă carbo-gazoase, băi și somn.

Și astfel zilele trec în Karlsbadul Transilvaniei unde izvoarele sunt adevărat minunate și te fac să uiți tot ce n-ai în marea nădejde a imensului bun ce vei avea mâine, peste o săptămână, peste o lună: neprețuitul bun al sănătății recăpătate, fără de care searbăd, pare orice confort indiferentă orice opulență.

Fotografie din arhiva artistului Maxim Dumitraș

TRADITII

RITUALUL NUPTIAL ÎN LOCALITATEA SÂNGEORZ- BĂI

EMILIA PARASCHIVA POP

I. Nunta - considerații teoretice

O dată stabilite barierele ritualice, precum și împărțirea etapelor căsătoriei, trebuie să ne oprim atenția asupra unor aspecte importante fără de care acest ceremonial nu s-ar putea desfășura. Mai întâi de toate, este necesar să stabilim și să enunțăm coordonatele principale ale acestui ritual de trecere:

1. Scopul căsătoriei:

La sfârșitul secolului al XIX-lea, etnograful bucovinean Simion Florea Marian precizează trei motive pentru care oamenii își unesc destinele prin căsătorie:

1. „de a avea o consoartă spre ajutorare și petrecere, spre mângăiere și alinarea durerilor în caz de nefericire și suferință...spre împărtășirea binelui și a răului, a bucuriei și întristării în decursul întregii vieți.”

2. „de a avea urmași legitimi, care să păstreze numele de familie, ca sângele și seminția lor să nu se stingă niciodată, apoi ca să aibă cine moșteni averea părintească...mai departe să aibă cine se îngrijească de dâșii și a-i sprijini la bătrânețe, iară după moarte să aibă cine a-i jeli și înmormânta creștinește, a-i pomeni și a le da de pomană și a se ruga pentru iertarea păcatelor sale”¹.

3. „ca să nu li se facă aruncare că numai degeaba s-au născut și trăit în lumea aceasta, după cum prea adeseori se întâmplă că li se face celor ce rămân necăsătoriți.” Un al patrulea motiv este enunțat de Sfântul Apostol Pavel, cel care transmite mesajul Divinității cu privire la căsătorie: „De aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Taina aceasta mare este”²

¹ Simion Florea Marian, *Nunta la români*, Editura Grai și suflet-Cultura națională, București, 1995, pp.15-16.

² Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel, vs.31-32, pp.1331-1332.

2. Vârsta potrivită

Fără îndoială că există repere și în acest sens, anumite segmente între care tinerii trebuiau să se afle pentru a se putea căsători, însă acestea diferă de la o epocă la alta. Astfel, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pentru femei vârsta potrivită era între 15-20 de ani, iar pentru bărbați între 18-30 ani. De la 20, respectiv de la 30 de ani, fetele erau considerate *fete bătrâne*, iar feciorii *burlaci sau feciori tomnatici*¹.

3. Feciorii/ fetele bătrâne:

Fetele bătrâne sau feciorii tomnatici rămâneau necăsătoriți din mai multe cauze: fie că erau prea urâți sau proști, fie că erau prea pretențioși sau leneși, ori nu și-au păzit cinstea, ori pentru că le-a murit ursita. În acest sens vom reda câteva cântece care relevă aceste lucruri.

Pentru băiat:

„Florile de pe izvor
Toate-mi strigă să mă-nsor,
C-ar fi prea mare păcat
Să rămân neînsurat;
Numai floarea cea din iaz
Îmi zice să mă mai las
Să nu-mi leg la cap năcaz”²

Pentru fete(urâte):

„Astă fată-mi place mie,
Că-i cu loc și cu moșie.
Locu-i bun, moșia-mi place,
Dar cu hâda ce m-oi face?
Locu-i bun și muncitor,
Dar urātu-i stătător!
Pentru pământ de ogor
Aduc ciuma-ntre cuptor
Pământul nu l-am arat
Ciuma-mi cere de mâncat.
Pentru doi ciocoi de boi,
Adusei ciuma la noi.
Când am fost la cununie,
Dumnezeu era-n câmpie
Cu piper și cu tămâie
De mine n-a vrut să știe.
Săracele sutele

¹ Simion Florea Marian, *op.cit.*, p.17.

² *Ibidem*, p.23.

Cum mărită mutele!
Săracele zecile
Cum mărită secile!
Lăcomii și eu la o sută
Și-mi luai și eu o mută:
Lăcomii și eu la o vacă
Și-mi luai și eu o sacă”¹.

4. Ursirea

Ursirea este un aspect destul de delicat având în vedere credința fiecăruia, precum și practicile pe care le impune. În concepția tradițional-folclorică românească, există credința conform căreia Dumnezeu a sorocit pentru fiecare, încă de la naștere, *partea, data, scrisa sau scrisul, ursitul sau ursita sau orânda* sa. Aceasta *trebuie* să vină și, dacă întârzie, este o pricină și ea trebuie să se înlăture cu ajutorul vrăjilor².

Astfel că multe dintre fetele bătrâne, văzând că le-a trecut vremea măritişului, se gândesc că acest lucru s-a întâmplat din cauza vreunui duşman/duşmance, fapt pentru care apelează la *farmece și vrăji*. *Farmecele* în general au scop bun pentru că, spune credința populară, fata care apelează la ele se curățește de ura și făcătura de care se crede că era cuprinsă, dar mai mult decât atât, se va face plăcută și iubită de feciori (posibilii viitori pețitori). *Vrăjile*, din contră, au întotdeauna un scop rău, pentru că fata care vrăjește, în credința populară, nu constrânge doar feciorii la a se uita la ea ca la o posibilă nevastă, dar apelând la spiritele necurate pe care le cheamă în ajutor, ea cere să îi aducă ursitul, să o iubească și să o ia de soție indiferent ce defecte ar avea. Se întâmplă, însă, ca fetele cărora nu le-a trecut vremea măritişului, dar care erau îndrăgostite de un anumit băiat, ca să nu-l piardă sau acesta să nu pună ochii pe o altă fată, să facă în așa fel încât să-l vrăjească pe băiat, apelând tot la astfel de practici:

„- Desfă-mi, mândră, ce-ai făcut,
Că eu sunt băiat pierdut!
Și-mi dezleagă ce-ai legat,
Că eu sunt băiat stricat!
- Bădiț, bădișorul meu,
Nu ți-am făcut, să-și desfac,
Da ți-am făcut, că-mi ești drag.
Păr din cap eu ți-am luat,
Pe apă l-am aruncat;
Cum mergea apa de lină,

¹ *Ibidem*, p.27.

² Tudor Pamfile, *op.cit.*, p.117.

Fără min-să n-ai hodină;
Cum mergea apa de tare,
Fără mine să n-ai stare.”¹

5. Însușirile mirilor

Fata care dorește să se mărite trebuia să aibă următoarele calități: să fie onestă, statornică, sânguincioasă, grijulie, isteată, înțeleaptă, frumoasă, dar mai ales sănătoasă. Și în acest sens am ales câteva exemple de cântece, cu precădere pentru fetele care nu dețineau aceste calități. Cântece despre fetele care nu știu fierbe, coace etc:

„Mărita-m-aș, mărita,
Pâne nu știu frământa;
Mărita-m-aș și eu biată,
Că de mult îs și eu fată;
Și părul prin clop să iasă,
Numa să mă văd mireasă,
Să mă puie după masă.”²

Băiatul trebuia să aibă aceleași însușiri, doar că pe frumusețea mirelui nu se pune atâta accent, de unde și proverbul din popor: „Bărbatul să fie puținel mai frumos decât dracul.” Vom exemplifica un cântec pentru feciorii urâți:

„Frunză verdi di doi scai,
Cată maică cui mă dai,
Nu căta arjintului
Și mă dă urâtului,
Că arjintu șede-n ladă
Da urātu șede-n vatră
Și mă-ntreabă câteodată:
-Ce șezi dragă supărată?
-Nu șed dragă nici de-un rău
Ci șed de urātu tău!”³

Un lucru important de precizat este faptul că un rol deosebit de important în alegerea mirelui îl au părinții fetei. În satul tradițional, părinții aveau cuvântul hotărâtor, iar considerentul ca mirii să fie pe plac unul celuilalt este cel mai puțin luat în calcul, ceea ce conta era familia din care proveneau cei doi și zestrea pe care o posedau sau o primeau. Era foarte important să te căsătorești în satul tău, pentru că cei căsătoriți în alt sat, fie bărbați, fie femei erau considerați *venetici* (străini).

¹ Simion Florea Marian, *op. cit.*, p.32.

² *Ibidem*, p. 35.

³ *Ibidem*, p. 43.

Fata care dorește să se mărite trebuia să aibă următoarele calități: să fie onestă, statornică, sânguincioasă, grijulie, isteată, înțeleaptă, frumoasă, dar mai ales sănătoasă. Și în acest sens am ales câteva exemple de cântece, cu precădere pentru fetele care nu dețineau aceste calități. Cântece despre fetele care nu știu fierbe, coace etc:

„Mărita-m-aș, mărita,
Pâne nu știu frământa;
Mărita-m-aș și eu biată,
Că de mult îs și eu fată;
Și părul prin clop să iasă,
Numa să mă văd mireasă,
Să mă puie după masă.”¹

Băiatul trebuia să aibă aceleași însușiri, doar că pe frumusețea mirelui nu se pune atâta accent, de unde și proverbul din popor: „Bărbatul să fie puținel mai frumos decât dracul.” Vom exemplifica un cântec pentru feciorii urâți:

„Frunză verdi di doi scai,
Cată maică cui mă dai,
Nu căta arjintului
Și mă dă urâtului,
Că arjintu șede-n ladă
Da urātu șede-n vatră
Și mă-ntreabă câteodată:
-Ce ștezi dragă supărată?
-Nu șed dragă nici de-un rău
Ci șed de urātu tău!”²

Un lucru important de precizat este faptul că un rol deosebit de important în alegerea mirelui îl au părinții fetei. În satul tradițional, părinții aveau cuvântul hotărâtor, iar considerentul ca mirii să fie pe plac unul celuilalt este cel mai puțin luat în calcul, ceea ce conta era familia din care proveneau cei doi și zestrea pe care o posedau sau o primeau. Era foarte important să te căsătorești în satul tău, pentru că cei căsătoriți în alt sat, fie bărbați, fie femei erau considerați *venetici* (străini).

6. Timpul căsătoriei

Poporul român s-a ghidat întotdeauna, în toate momentele sale importante, în alegerea unor zile prielnice, fericite, propice pentru desfășurarea riturilor și obiceiurilor din viața lor. Și nunta, făcând parte din categoria ritualurilor de căpătâi, a jucat un rol deosebit de important în viața oamenilor. Astfel că zilele cele mai potrivite, bune și norocoase pentru pețit, logodit sau cununat

¹ *Ibidem*, p. 35.

² *Ibidem*, p. 43.

sunt, după credința românilor *joia și duminica*. De asemenea credința populară atestă că nu e bine a se cununa în sărbători mari, precum Paștele sau Crăciunul, sau când e luna plină sau nouă. Perioada cea mai propice pentru realizarea nunților la români este toamna după ce toate activitățile gospodărești și lucrul câmpului s-a încheiat și s-a stors vinul:

„Foaie verde siminoc,
Zis-a badea să nu joc
Pân-la storsul vinului
Când voi fi mireasa lui.”¹

Însă cu preponderență este perioada *câșlegilor de iarnă*. Majoritatea nunților se făceau în aceste câșlegi și anume, perioada dintre sărbătorile de iarnă și postul Paștelui.

În societatea tradițională, căsătoria era un act pe care nu-l putea evita nimeni, fiind un fapt ce făcea parte din legea firii și din legea nescrisă a omenirii. Numai că, nunta, se face doar atunci când soarta decide că omului i-a sosit ursita *într-o bună zi , așa ca din senin, se vede omul prins în laț, ca un pițigoi. Și atunci i-a venit vremea. Și vremea asta-i vine românului cam de timpuriu, pentru că însuratul de tânăr și mâncarea de dimineață sunt de samă*².

Ritualul nupțial este alcătuit din două părți distincte: sacru și profan. Sacrul se regăsește în părțile ritualice ale ceremonialului, componente fără de care ceremonia n-ar mai avea sens. Profanul se manifestă în aria spectaculară a ceremoniei, în părțile ei strict umane și pământești. Potrivit concepției lui Arnold van Gennep, în societățile tradiționale sacrul domină asupra lumii profane, astfel că toate manifestările vieții sunt înglobate în sacru. Tot ceea ce se întâmplă în viața omului constituie o interacțiune între cele două lumi, iar individul prins undeva la mijloc, se află într-o postură în care poate deveni vulnerabil din pricina lipsei spațiului protector din care făcea parte la un moment dat. În această situație el poate apela la rit ca la singurul său ajutor. Ritul de trecere, prin descompunerea lui în secvențele

preliminare, liminare, postliminare, are drept funcție *de a face ca ieșirea din vechea etapă și intrarea în cea următoare să se facă normal, în limitele impuse de sistemul de reprezentări al colectivității respective*³, riturile grăbind și ajutând trecerea și reintegrarea. Având ca și caracteristică principală rânduiala, nerespectarea acesteia în desfășurarea ritului poate duce la neîmplinirea agregării. Cu atât mai mult când vine vorba de căsătorie, orice nerespectare a ritualului, duce, din această perspectivă, la eșecul ei. Nunta nu este un eveniment exclusiv al celor doi miri, actanți principali, ci este unul al colectivității, de aceea ceremonialul nupțial are o structură fixă, care, deși aceeași, este reactualizată de fiecare dată de oricare cuplu care o săvârșește. O familie nou constituită asigură posibilitatea perpetuării individuale, dar și a societății din care face parte. Nivelul de adâncime a ritualului este înveșmântat în elemente ceremoniale și

¹ *Ibidem*, p. 77.

² **Artur Gorovei**, *Datinile noastre la naștere și la nuntă*, Editura Paidea, București, 2002, p. 63.

³ **Ion Șeuleanu**, *op. cit.*, p. 52.

spectaculare. Această componentă spectaculară își are originea în timpuri străvechi, fapt vizibil din îmbinarea manifestărilor artistice cu cele din domeniul sacralului.

Ritualul nupțial este unul care excelează prin complexitate, fiind constituit din mai multe subdiviziuni (menționate mai sus) și constituie totodată o îmbinare perfectă între spectacol, sacru și dramatic.

II. Nunta la Sângeorz-Băi

1. O viziune de ansamblu

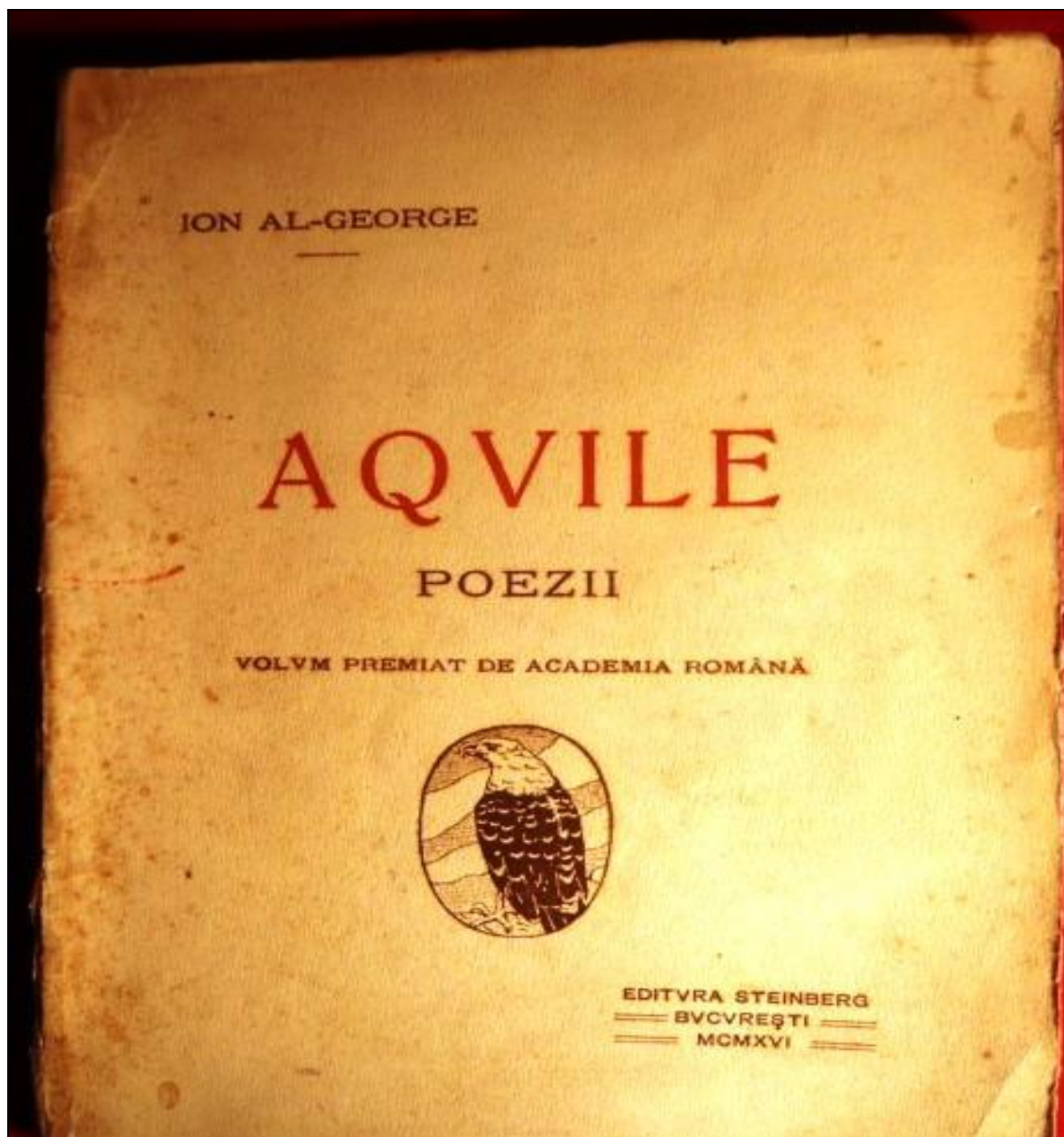
Dintre toate obiceiurile sângeorzenilor, nunta ocupă un loc special și joacă un rol deosebit pentru destinul celui care o celebrează. Făcând parte din categoria riturilor de trecere, alături de naștere și înmormântare, nunta este, fără îndoială, unul dintre cele mai frumoase și mai complexe obiceiuri din existența omului. La Sângeorz-Băi, nunta este celebrată cu mult fast, acordându-i-se un loc aparte între obiceiurile locale, reprezentând unul dintre cele mai importante ritualuri din viața fiecăruia. Din cele mai vechi timpuri și până azi, nunta a fost organizată ținând cont de anume norme, termeni, reguli, dar mai ales de neam și poziție socială. Fiind o ceremonie care necesită pregătiri, dar și cheltuieli, ea devine cu atât mai mult un eveniment deosebit de important din viața și familia celui care o organizează. Fără îndoială că de-a lungul timpului, obiceiul a suferit unele transformări, atât datorită modernizării societății, cât și concepțiilor aflate într-o continuă schimbare.

Mi-am propus ca prin această cercetare să lămuresc anumite coordonate privind desfășurarea nunții tradiționale, părțile componente, momentele pe care se pune accent în trecut, dar și secvențele care astăzi nu mai sunt actuale. De-a lungul investigării s-au succedat mai multe întrebări pe care am încercat să le clarific sau cel puțin să le localizez în timpul și spațiul potrivit. Sigur că o astfel de cercetare presupune o muncă de teren destul de amplă, căutarea unor interlocutori care au trăit ei înșiși acest eveniment, care să poată să povestească coerent și cu luciditate ceremonialul, fără prea multe greutate în rememorarea evenimentului. Trebuie să precizez că ritualul nupțial sângeorzan este unul specific nu doar în ce privește strict ziua nunții și pregătirile ei, dar și din perspectiva contextului întâlnirii tinerilor, a socializării, a organizării, precum și a finalizării ei. Deși astăzi nunta nu se mai desfășoară cu toate momentele ritualice specifice comunității tradiționale de o mare frumusețe și însemnătate, structura internă a ceremonialului este aceeași și asta datorită faptului că Sângeorzul este o localitate care și-a conservat, în bună măsură, tradițiile și valorile culturale. În acest sens stă mărturie festivalul „Hora Someșană” inițiat în anul 1995 de unul dintre locuitorii orașului și care, an de an, se bucură de un real succes, aducând în prim plan vechi obiceiuri ale Sângeorzului de altădată. Oamenii își scot din lada de zestre *hainele țărănești* și le îmbracă cu mândrie și dragoste pentru o zi, participând la aceste manifestări care au loc de mai multe ori în decursul aceluiași an. De

remarcat este faptul că lăzile de zestre nu numai că nu sunt goale, dar ele parcă își înmulțesc podoabele, pentru că și tinerii au început să-și confecționeze sau să-și procure costume populare pe care le poartă cu diverse ocazii, în special cele legate de sărbătorile principale din anul bisericesc: Paști, Crăciun, Rusalii, Bobotează. Sângeorzul se mai poate mândri în acest sens și cu existența a două ansambluri de dansuri populare tradiționale autentice, vechi păstrătoare și continuatoare a ceea ce a inițiat *Păunița*¹ în urmă cu 40 de ani. Tinerii dansatori sunt apreciați nu numai pe plan național, ci și în străinătate, ansamblurile fiind invitate an de an la diverse festivaluri internaționale de folclor, ducând astfel tradiția mai departe și câștigând numeroase premii și distincții.

Revenind la ceremonia nunții specifice localității, trebuie să precizez că ea se bucură de foarte mult fast și astăzi, la Sângeorz având loc nunți la care participă 400-500 de persoane. Dacă așa era și în trecut, dacă oamenii țineau cont mai mult de spectacol decât de obiceiul în sine, dacă tradițiile de atunci mai au aceeași valoare în zilele noastre, sunt doar câteva dintre întrebările la care mi-am propus să răspund în urma cercetării de teren pe care am desfășurat-o pe parcursul acestui an. Deși nu au fost foarte mulți interlocutori intervievați din cauza criteriilor de vârstă, toți, însă, au manifestat interes și și-au amintit cu drag de vremurile tinereții lor, deschizând parcă o altă lume, care mie, cel puțin, mi s-a părut fascinantă, autentică și păstrătoare de tradiții străvechi. Am încercat să găsesc interlocutori cunoscători ai tradiției locale, cu memorie bună și cu reale competențe de comunicare, oameni cărora *plăcerea vorbei* le este atât de proprie încât, odată început chestionarul, el s-a desfășurat fără prea multe pauze, deoarece în față-mi începea a se țese o poveste, parcă de la începuturile lumii...acele începuturi când oamenii credeau în Dumnezeu și în rânduile Sale, când se bucurau de fiecare moment din viață alături de familiile lor.

¹ Este vorba de Ansamblul Folcloric *Păunița* al Casei de Cultură Sângeorz-Băi, unul dintre primele ansambluri din România. Acesta era alcătuit dintr-o echipă de dansuri, o orchestră populară, soliști vocali și instrumentiști.

RESTITUIRI

GENUL DE ÎNVIETĂRI ROMÂNĂ

ION AL-GEORGE

Al. George

DOMVS TACITVRNA

ELEGII

Al. George

EDITVRA STEINBERG
BUCVREȘTI

MCMXVI

1916

ION AL-GEORGE

- poet, dramaturg;
- născut în 27 martie 1891, Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud;
- trecut la cele veșnice la 9 ianuarie 1957 în București.

-

Fiul Mariei și al lui Leon Al-George, țărani. Urmează școala primară (trivială) în satul natal, clasele I-IV. Studii secundare face la gimnaziul românesc din Năsăud, între 1902 și 1907, inclusiv clasa a V-a, după care părăsește meleagurile grănicerești. Trecerea prin alte școli nu i se cunoaște. Se refugiază în România, probabil cu o scurtă oprire la Câmpina; acolo își tipărește prima carte, apoi ajunge în

București; fapt care se deduce din tipărirea acestor volume. E perioada dinaintea primului război mondial. În capitală își stabilește definitiv domiciliul; aici trece prin cele două războaie catastrofice ale istoriei europene, dar trăiește și marea înfăptuire a României Mari. Profesional, se îndeletnicește cu diferite slujbe de funcționar. În principal rămâne datorit scrisului său și publicisticii. Un moment dramatic survine prin moartea pe front, în 1941, a unicului său fiu. Viața pentru el își pierde sensul. Restul anilor nu au mai contat, iar un dicționar literar îl da mort în 1945; într-un fel așa era. Dar el mai trăiește încă 12 ani, agonizând psihic și intelectual¹

Ecourile unei existențe de boem se răsfrâng în *Fragment dintr-un roman* (1922). Al-George nu va fi totuși actor, ci bibliotecar la Fundația Universității, unde va funcționa din 1913 până la pensionare. Ultimii ani de viață adaugă, la durerea pierderii în război a unicului său fiu, indigență și boala. Este frate cu poetul Vasile Al-George și unchi al orientalistului Sergiu Al-George.

În 1909, Al-George publică în „Convorbiri literare” traducerea unei poezii de Carmen Sylva, în 1910 - versuri și proză în ziarul „Epoca” și mai multe articole în „Ordinea”. Până la primul război mondial, va colabora asiduu la „Arta” (unde semna și cu pseudonimele Terentius, Varro, Vilica, Ion Vilica), la „Convorbiri literare”, „Cosinzeana”, „Cuvântul nostru”, „Gazeta Transilvaniei”,

¹ Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997 al județului Bistrița-Năsăud*, Autori – Publicații – Societăți, Cluj-Napoca, Editura Virtus Romana Rediviva, 1998, pp. 43-44.

„Rampa”, „Ilustrațiunea neamului nostru” (aici și cu pseudonimele Ion Al. Francesco și Ion Al. Cozia) etc.

Volumele *Aquile* (1913; Premiul Academiei Române, raportor Duiliu Zamfirescu) și *Domus taciturna* (1916) adună poeme din aceste publicații. În 1915, îi mai apăruse comedia *Sapho*. Era membru al Societății Scriitorilor Români (1915). La Școala de Ofițeri de Rezervă din Botoșani sau în tranșeele războiului, continuă să scrie, fixând momentul istoric, și trimite la „Moldova veche” (Botoșani), „Sburătorul”, „Eroii”, „Săgetătorul” poezii ocazionale, precum și două piese „de tranșee”, *Fugarul* și *Sângele neamului* (scrise în colaborare cu Ștefan Tătărescu și tipărite, după ce prima se reprezentase pe front, în 1919).

După război, conduce revistele populare „Apărătorii patriei” și „Eroii”. Reia colaborarea la „Flacăra” și „Convorbiri literare”, aici îndeplinind și sarcini redacționale. Semnează, de asemenea, în „Gândirea”, „Propilee literare”, „Munca literară”, „Muzică și poezie”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „România literară” etc. E vorba însă de texte mai vechi, reluate, unele sub alt titlu.

Dintr-o seamă de proiecte, între care și o culegere de tălmăciri din Pindar și Anacreon, încerca să valorifice în 1953 manuscrisele a două importante traduceri, *Istoria romană* de Th. Mommsen și opera lui Sofocle. Amestec de romantism, parnasianism și simbolism, poezia lui tinde spre modelul clasic, ale cărui semne exterioare le pune în evidență cu o anume ostentație. Antichitatea romană este Mecca lui Al-George, tărâmul spre care îl poartă destinul și imaginația (*Viziuni antice*). Este tărâmul poeziei, întrezărit, la modul simbolist, într-un absorbant „dincolo de orizont”.

Instalat într-o Romă imaginară, poetul face, epicureic, elogiul vieții (*Petronius către Eunyce*), închină ode principiilor vitale (*Isis, Lacrimile Soarelui*), amestecând vis și realitate sau plasticizând grațios (*Carmina*). Recea detașare parnasiană, „teoretizată” într-o *ars poetica*, lipsește. Nota elegiacă, mai plină în volumul *Domus taciturna*, mișcă desenul și îi imprimă rezonanțele caducității. Elementele simboliste (parcul, grădina, parfumuri, mirajul depărtării, cântecul și plânsul fântânilor) tulbură „helenicul vis” al poetului. Totuși, atmosfera de intimitate senină și de împăcare finală rămâne dominantă.

În pofida stereotipiei imagistice, a travestiului clasicizant, renunțarea la emfaza retorică și tendința de interiorizare a expresiei sunt ceea ce interesează în lirica lui. A tradus (incluzând câteva versiuni în volumul *Domus taciturna*) din bucolicii siracuzani Bion și Moschos, din Cleanthes, Pindar, din sonetele lui Michelangelo și, fragmentar, din Dante (*Infernul*, cânturile I și II). În comedia *Sapho* (1915), iluzia vieții antice e convingătoare, dar modelul comediei burgheze de salon oferă, inadecvat, majoritatea soluțiilor dramatice¹.

¹ http://www.crispedia.ro/Ion_Al-George

DOMVS TACITVRNA

Vezi, s'a oprit înspăimântat
Pe-un soclu negru un Centhaur;
Pe scara vechiului palat
S'au revărsat tăceri de aur

Și pe fântâna amuțită
Cad nori de frunze ca 'ntr'o cupă...
In van, de pe-o coloană albă,
Se sbate Nyke să se rupă.

— IX —

AQVILE

Nu s'au născut ca orice sburătoare,
Ci sub puterea focului de soare;
Iar germenul, de zei s'a plăsmuit:
Din albul corp al Venerel, din Marte —
In muntele Soracte.

Și, cum creșteau frumoasele aquile,
Treceau sub ceruri zile după zile,
Și cum treceau
Aripele creșteau,
Iar ghiarele prindeau oțel pe ele.

Minune! stolul fâlfăie în sbor

— IX —

RAPORTUL LUI DUILIU ZAMFIRESCU PRIVIND VOLUMUL DE POEZII *AQUILE* A LUI ION AL-GEORGE

„... *Aquile* este interesantă și merită o cercetare mai amănunțită.

Și mai întâiu, o colecție de poezii, cât de mică, în care amorul să nu-și comită isprăvile, poznele și scandalul, este un lucru rar; iar o colecție de poezii, în care să lipsească nu numai amorul, ci și simbolismul, - este un lucru unic.

Firește că lumea, încăpătoare de tot felul de simțiri și icoane, este un izvor nesecat de inspirație, pentru un om de talent; totuși, în amor stă marele farmec al poeziei, prin aceea că de la el purcede *lirismul*, nota cea mai atingătoare a sufletelor. Cine nu are cât de puțin această notă, riscă să rămână străin publicului cititor.

D-I Ion Al-George înlocuiește lirismul *cupidonian* prin lirismul *marțian*. D-sa este un eroic și ar vrea să fie și un clasic. Zic *ar vrea*, fiindcă uneori nu e clasic deloc, deși grămădește în aceeași poezie pe Memfis, Cartagena, Enea, Cicero, Scipione, August, Neron, Archimede, etc., etc. Clasicismul nu se stinge cu alegerea subiectelor din lumea clasică, ci cu perfecția absolută a formei, cu frumusețea gândirii și cu sobrietatea simțirilor.

Dar așa cum este, poetul nostru iese din duzina făuritorilor de versuri simboliste și leșinate. Primele două poezii din broșura sa sunt străbătute de un adevărat suflu eroic și cred că sunt și cele mai bune: *Senatus Populus que Romanus* și *Aquile*:

Porniți, porniți la drum, copiii mei,
Cohorte strânse-n linii de bătaie!
Voi ați crescut în candida văpaie
A soarelui ce luminează
Acest pământ arat de semizei

și la sfârșit:

Când eu, ce v-am trimis, n-oi fi în stare
Să plâng în fața cerului albastru,
- Să cânte tibicinii și să-mi puneți
Cenușa într-un castru.

Poezia a doua, *Aquile*, e povestea unor vulturi extraordinari, care, după ce s-au cunoscut după regulile ornitologiei, din ouă clocite, ei s-au zămislit din Venere și Marte, în muntele Soracte, - când au fost să zboare, s-au împrăștiat pe toată lumea cunoscută, după ce s-au înălțat din Lațiu, - și au poposit: unele în *Gallia*, altele pe *Rhin*, iar una a rătăcit pe Dunăre:

O, zilele acelea strălucite,
Când una rătăcise
În zborul ei spre dacicul pământ;
Avea pe aripi pulbere de aur

Mai roșie ca-n ziua când, sub flăcări,
Cartagena rămase un mormânt.
Și-n zilele acelea, când o parte
Trecea măreț spre Gallia departe,
Când altele cădeau domnind pe Rhin –
Doar una fâlfâind peste Danubiu,
În sunete de tibii și de goarne,
Domnea din Tisa-n Pontul Euxin! ...

Dacă aș vrea să fac șicană autorului, aș putea să-i spun că muntele Soracte nu e în Lațiu, de unde au pornit zburătoarele sale, ci în Etruria (astăzi se numește *Sant Oreste*), și nu era închinat lui Marte și Venerei (pentru operația ouălor), ci lui Apollon. Dar licențele poetice se pot tolera, chiar în materie de geografie și de istorie naturală.

A treia poezie, *Dacia felix*, dedicată Prințului *Mircea*, cuprinde o strofă, care ar merita ea singură un premiu:

Viteaz să fii! Suprema biruință
De-a pururea să-ți fie călăuza!
Să-ți ardă-n piept divina bărbăție
A celui mort la Sarmisegetuza.

Mai departe, în *Carmina*, găsim poezia *În parc*, plină de grație, - două statui și o privighetoare, Cupido și o nimfă, - Cupido care vrea să tragă cu săgeata în nimfă, și se oprește, pentru că privighetoarea s-a așezat pe sânul statuei. Toate, firește, imposibilități, fiindcă privighetoarea nu cântă decât în stufișul ramurilor, - iar Cupido, din firea sa un zeu antimuzical și plin de nelegiuiri, care nu s-ar opri de o așa nimica toată, când ar fi să-și rănească nimfa. Dar spune frumos...

ÎN PARC

Pe-un soclu zvelt o nimfă albă,
Alături Cupido cu arcul;
Argintul lunii se revarsă
Și-n ploaia lui, tresare parcul.

Tăcere pân-acum, tăcere...
Pe sânul ei, dezmerdătoare,
S-a așezat apoi și plouă
Cu triluri, o privighetoare.

Și cum pe soclul de alături,
Copilu-și desfăcu tunica

Și sta să tragă – se oprise,

Să nu ucidă păsărica.

Nedumerire e un lucru nou și curios în colecția asta de eroi. Trebuie citată întreagă, pentru meșteșugul stăpânit cu care e scrisă. Heine n-ar fi încheiat mai bine:

NEDUMERIRE

Tu mi-ai dat aseară-o floare,

Taina cerului de-albastră;

Ieri râdea pe câmp, în soare,

Azi se scutură-ntr-o glastră...

S-a sfârșit! Spre dimineață,

Deși toată-nrourată,

Am găsit-o fără viață.

Fost-a floare adevărată?...

Căci peirea-i nu mă miră,

A trăit o clipă, două,

Ce pe mine mă uimire,

Au fost picurii de rouă.

Și acum când, în fine,

Singurel ne suntem iară,

Te întreb (deși stii bine!)

Nu cumva ai plâns aseară?...

Volumașul sfârșește cu cinci cântece de beție, destul de neînsemnate, care însă surprind printr-o notă îndrăzneată de aiurare alcoolică. Poeții noștri veseli ar trebui să ia, din atributele lui Bachus, pe cele gentile și poetice, iar nu pe cele vulgare. Carducci numește pe Bachus *Lico*, adică *dăătorul de veselie*. Noi am putea să-l numim *Orthos* (care umblă drept) sau *Ditirambogenul* (cel ce aprinde sufletul de entuziasm liric).

E mare artă a ști să rămâi cumpătat, - vesel, dar înțelept.

Toamna românească are o sinceră poezie, fără niciun cu baccanalele latine, care au lăsat urme atât de adânci în poporul din Roma, încât și astăzi *Ottobratele* lor, sau *la festa del divino amore*, sau *la San Giovanni* (când poporul are dreptul să gâdile cu usuroiul verde nasul delicat al cucoanelor), sau *la Beffana*, devin orgii publice.

Cu aceste mici observații, cred că volumașul d-lui Ion Al-George merită să fie luat în considerare de Comisiunea premiului *Constantinide...*¹.

GEORGE TOPÂRCEANU DESPRE POEZIILE LUI ION AL-GEORGE²

Ion Al-George. *Aquile*, poezii (volum premiat de Academia Română).

Bănuim că d. Ion Al-George care își intitulează primul volum de poezii „Aquile”, n-a văzut niciodată acvile vii, decât poate vreuna jumulită de necazurile captivității, în parcul fostei Expoziții din București. Și iată documentele pe care se întemeiază bănuiala noastră:

Nu s-au născut ca orice zburătoare,
Ci sub puterea focului de soare;
Iar germenul, de zei s-a plăsmuit:
Din albul corp al Venerei, din Marte -
În muntele Soracte.

E vorba de germenul de acvil, care s-a plăsmuit de zei, pe un munte care în nici un caz nu rimează cu „Marte”.

Minune ! stolul fâlfâie în zbor
Și drept spre soare zarea o despică...

Chiar minune Unde-o fi văzut d. Al-George stoluri de acvile? Vulturii nu zboară în stol, că nu-s ciori... Bine, știm noi că aici acvilele sunt numai niște figuri de stil, niste simboluri. Dar, oricum... Așa, poți să ne vorbești de niște lei încălțați cu sandale când noi protestăm, să ne spui: Că doar nu sunt lei adevărați, sunt centurioni romani!

Ce strimță-i țara miticului Lațiu
Când aripele lor strătae spațiu,
Când zeul Mars le toarnă-n vine lavă;
Minune, stolul fâlfâie în zbor
Și cât zăresc părinții lor din slavă -
Atâta le va fi moșia lor.

Care părinți?... Până acum ni se vorbise numai de niște acvile care zboară în stol și în vinele cărora zeul Mars toarnă lava. Acum de-odată vedem că e vorba de „părinții lor”, care-au ajuns în

¹ *Analele Academiei Române, Seria II – Tomul XXXVI, 1913-1914, Partea administrativă și dezbaterile*, București, 1914, pp. 238-242.

² *Viața Românească*, Anul XI, București, 1916, aprilie-mai, nr. 4-5, pp. 203-207.

slavă... Așadar puii n-au ajuns în slavă? Dar atunci acvilele care fâlfâiau „drept spre soare” ce erau: pui ori părinți? Nu mai pricepem nimic.

Aceiași nedumerire ne cuprinde când citim urmarea:

O, zilele acelea strălucite,
Când una rătăcise
În zborul ei spre dacicul pământ
Avea pe aripi pulbere de aur
Mai roșie ca-n ziua când, sub flăcări,
Cartagena rămase un mormânt.

Cine era roșie: acvila, pulberea sau Cartagena?... După gramatică, înțelesul ar fi ca acvila despre care e vorba (pui ori adultă), când a rătăcit spre dacicul pământ, avea pe aripi o pulbere mai roșie decât pulberea pe care o avea în ziua când a căzut Cartagena. Dar nu suntem siguri că am pătruns just intențiunea poetului.

E bine să folosești o figură sau un simbol numai atâta cât se potrivește cu obiectul. Și e bine să părăsești la vreme o comparație, să nu mergi prea departe cu paralelismul, pentru că niciodată nu există între cei doi termeni o identitate absolută de însușiri.

D-I Ion Al-George merge însă prea departe cu acvilele d-sale.

Doar una fâlfâind peste Danubiu
În sunete de tibii și de goarne
Domnea din Tisa-n Pontul Euxin.

O acvilă care vine peste Dunăre în sunete de tibil și de goarne și care domnește din Tisa până la Pontul Euxin, are prea mult omenesc în ea. Iar mai departe (în „Dacia Felix”) se întâmplă dimpotrivă: soldații, - al doilea termen al comparației, - au prea mult pasăresc în ei:

Porniți din nou acele neînfrânte
Aquile, să sfâșie vechiul doliu;
Să ducă-n cioc coroanele de laur
Din Varna la Ruconiu.

Aici fiind clar că e vorba de soldați, nu poți să nu râzi când îți închipui niște soldați purtând în cioc coroane de laur! Iar doliu rimează cu Ruconiu, cum ar rima Eufrat cu castraveți.

Dar ne-am săturat de-atâtea „aquile”.

Între numeroșii poeți români actuali, e greu să fii original când nu ești, chiar dacă ai oarecare talent. D-I Ion Al-George a învins această dificultate. Ignorând nu știu câte veacuri de evoluție militară și lingvistică, d-sa a început de-odată să ne vorbească numai de castre, cohorte, centurii, tibicini, gladiu, Mars, Ruconiu, Pontul Euxin; a început să numeroteze cu cifre latine și să scrie peste tot cu V în loc de U, ca un roman adevărat. Și astfel a devenit original, - ba a luat chiar un premiu academic!

Dar această atitudine voită își are dezavantajele ei. Poetul nu simte o boabă din ceea ce vrea să ne facă pe noi să simțim. Lui îi păsa de Ruconiu și de Rubiconiu tot atâta cât ne pasă nouă acum de insula Skibitzkaia.

Dar fără sinceritate nu există poezie, nu există artă, - iată un adevăr banal pe care-l ignorează întotdeauna cei ce fug de banal și vor să scape de banalitate fie prin bizarerii de formă, fie prin subiecte neobișnuite. Imaginile utilizate de ei în versuri nu sunt niște creațiuni organice și spontane, ci niște așibilduri fabricate cu capul. O imagine literară însă numai atunci are valoare în poezie, când natura sau închipuire au impus-o poetului însuși mai întâiu, cu preciziunea unei senzații puternice. Numai când poetul are o viziune clară, e în stare să ne-o evoace și nouă.

Dar iată cum d. Al-George vrea să ne evoace, în poezia „Pentru Ardeal”, soldățimea română, plecând solemn nu știm încotro:

O, cum se duc cântând cu toți deodată
Și cum pășesc în frunte tibicinii!...
La strigătul de-aramă au înlemnit
Pe tronul lor, vecinii!
Încoa viteji, încoa; nu spre pustie!...
Cărrile-s mai netede spre-Apus, etc.

Îi vedeti, cu tibicini-n frunte? Încoa, băieți, încoa!... Dar în aceeași bucată, d. Ion Al. George are și-o mică reminiscență semnificativă. V-aduceți aminte versurile lui Goga?

La noi sunt codri mari de brad
Și chipuri de mătăasă...
Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculte...

La d. Ion Al. George e vorba tot de Ardeal:

De mii de ori mărită fie ora (!)
Când m-am născut și am crescut în tine;
Și-aici sunt câmpuri largi cu holde line
Și codrii ca ai noștri-ai tuturora;
Și-aici sunt ape limpezi, limpezi toate,
Ca paseri din străinătate
Au amuțit de-așa limpiditate!
Dar eu trăiesc în tine, la durere,
Din asta fui și sunt înfăptuit! Etc.
(Pentru Ardeal, pag. XVI)

Până și „privighetori din alte țări” s-au transformat în „paseri din străinătate”...

Italia antiqua e o bucată mai lungă în care poetul vrea să ne evoace Roma veche :

Neînfrânat mai este gândul nemulțumitului de sine!

Visam o cale în spre țara luminii pururea senine

Și cum icaricele aripi mă înălțau spre lumi de stele
Aveam o togă peste umeri și pulpa strânsă în curele.

D-I Ion Al. George nu e de loc fericit în imagini. Un poet nu zboară „spre lumi de stele”... cu pulpa strânsă în curele! Iar aripile sunt „icarice” fără niciun rost, numai pentru coloare locală.

Așa, continuă poetul.

Mă pomenii în țara-n care visam că sunt de-atitea ori...

adică în Italia.

Întrezărindu-ți cerul vesel cu licărirea pățimașă
Și floarea myrtului și apa și portocalii înfloriți
Și toate paserile tale, îmi vine să exclam: Veniți,
Veniți popoare fără număr și-nngenunchiați, veniți popoare!

Degeaba ne spune că-i vine să exclame numai. Aici poetul nu exclamă, ci răcnește de-a binele de admirație.

Iar „popoare fără număr” ne arată clar că el nu-și controlează de loc cuvintele.

Dar icaricele aripi îl duc pe poet mai departe, nu numai în spațiu ci și în timp. D-sa ne explică:

Bătând neconținut din aripi înspre lumina vechei Rome,
Am admirat-o cum străbunii s-au vrednicit ca s-o admire,
Am colindat-o pretutindeni... etc.

Parcă-l văd pe d. Ion Al. George bătând din aripi, ca o acvilă... Imaginea e vie, iar tonul explicativ al frazei o face irezistibilă... Numai ciocul îi lipsește!

Am mai avut noi un poet care ne-a cântat în câteva „Imnuri păgâne”, lumea veche. Dar acela era sincer, iubea cu pasiune antichitatea, pe care știa să ne-o evoce în versuri de-o eleganță unică în literatura noastră, cu puterea sincerității și cu mijloacele unui artist rafinat.

În poezia „Către Cleobul”, pe care am putea-o transcrie în întregime din memorie, d. Duiliu Zamfirescu ne spune, cu mult înaintea d-lui Ion Al. George, că s-a visat „de-atâtea ori” trăind în lumea veche, în Atena din vremea lui Sophocle, pe care ne-o evoacă limpede și concret.

- Și cu-asemenea imagini m-am tot dus mereu, - dar unde?

Îndărăt pe drumul vremii, căci eu știu mai dinainte
Că Atena cum e astăzi prin nimica nu răspunde
Celeia ce-o am în minte...

zisese d. Duiliu Zamfirescu.

Și în bătaia răcoroasă simții ceva că mi-a șoptit:
„Zadarnic rățăcești, copile, căci Roma-Roma a murit”.

zice și d. Ion Al. George.

Și obsesia acvilei nu-l părăsește nici aici:

Aquila-și întindea aripa pe țarmu-ntunecatei Libii
Ca și pe-Atlantic, iar cu ciocul spârgea țaria vechei Dacii...

Încalțe dacă n-ar avea cioc. Dar ciocul ăsta are o mulțime de atribuții stranii în închipuirea poetului nostru :

Eu m-am născut cu primul vifor
De patimi mari; avui de mamă
Un ou de vultur, iar de tată
Un cioc, cu luciu de aramă...

Numai un fiu denaturat poate pretinde că a avut de tată... un cioc! Și ar fi trebuit un ou de struț, nu de vultur, ca să încapă d. Ion Al-George în el! Iar fantazia noastră înveselită subit, ne sugerează fără voie că ciocul nu era un appendice tocmai comod pentru... atribuția pe care i-o impune poetul.

Dar d. Ion Al George e obișnuit să nu ție seamă de realitate și tradiții. Iată ce ne spune d-sa, tocmai la sfârșitul volumului:

Vor trece ani
Și numai anii vor mai putea să te răzbune
Cum răzbună odinioară
Pe Ibycus un stol de corbi.

Bine că nu l-a răzbunat pe Ibycus un stol de acvile cu cioc!

Șase ani ne-a pisat profesorul de germană la „Cocorii lui Ibycus” de Schiller. Și d. Ion Al. George îi face acum corbi!

Trebuie să ne oprim aici. Recenzia a ieșit cam lungă. Dar nici poetul nu e un oarecare: E un poet premiat de Academia Română.

* **

Ion Al-George. *Domus taciturna*,
Elegii, București, 1916.

Acest al doilea volum al d-lui Ion Al-George este, incontestabil, cu mult superior celui dintâiu. Se vede că perseverând în atitudinea pe care și-a impus-o, autorul a ajuns în cele din urmă să se convingă și pe sine că iubește lumea veche și acum se complace sincer în atmosfera antichității. Sau poate că elegia îi convine mai mult decât imnul razboinic ?

Defectul volumului e abuzul de nume proprii și mai ales de termeni bizari. Dale numide, miticul trident, dorice palate, plutonica pleiadă, thesalici roibi, ape myrrhine, penthelicele dale, uranicele stele (!), cascade tiburtine, laetheicele valuri, etc. etc., apoi Ithis, clypeu, syringe, Kypris, Erebus, Octophorii, Crystithemis, Caecubus, etc. etc..

Culoare locală trebuie, firește. Dar poetul și-a încărcat prea mult pensula! Trebuie multă măsură și un simț artistic sigur pentru o dozare fericită, și apoi, terminologia savantă, contrar

așteptărilor celor ce abuzează de ea, dă versurilor un aspect barbar, le strică eleganța simplității și ne împiedică să le citim cu plăcere.

Am început cu defectul ca să pot vorbi acum în voie de calitate.

Deși străbate un drum pe care se văd urmele încă proaspete ale unui înaintaș destoinic, totuși fiindcă de data asta e sincer și numai fiindcă e sincer, d. Al-George nu e lipsit de o notă originală distinsă. Autorul are sentimentul trecutului. De aceea în *Domus taciturna* găsim în multe locuri o poezie discretă și fină, o emoție ușoară, prinsă totdeauna într-o formă mai sobră și cu mult mai controlată decât ne-am fi așteptat după primul volum.

Iată cum descrie parcul unui palat vechi în ruină:

...Dar parcu-acesta fără viață
De-nfrigurare-i totuși plin.
Trist, soarele de-apus, revarsă
Asupra-i valuri de rubin.

Și tot palatul parcă arde
În fulgerări crepusculare -
Și nu e nimeni viu într-însul,
Pe scara nimeni nu apare...

Coboară soarele în neguri
Și umbre lungi încep să vină:
Grădinele îmi par stropite
Cu mii de picuri pe rugină.

Și totuși, cine esti, fecioară,
Ce treci alunecând pe scară?
Brusc treptele-au sbucnit în cântec
Și apele-n fântâni cântară.

Și-au amuțit din nou, când poarta
Aripele și-a-mpreunat.
Tăcerea urcă în spre stele...
O statuie a suspinat...

Fără „brusc” și „sbucnit” din strofa penultimă, poezia ar fi impecabilă. Iar strofa din urmă e de-o frumusețe rară...

Suntem în același parc :

...Dar, sub lumina cenușie
A dimineții torturate,
28

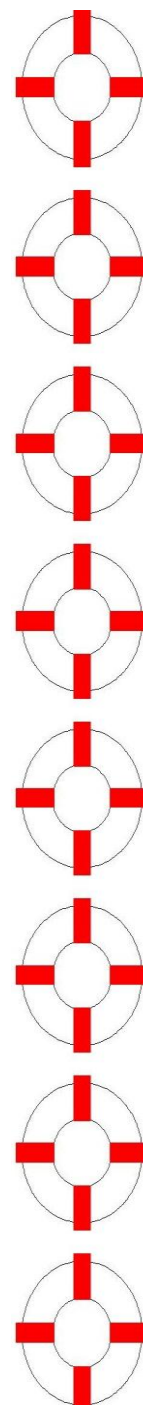
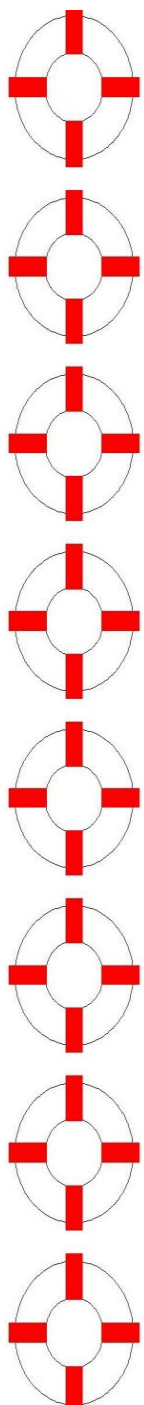
Copacii-și frâng în vânt tulpina
Cu țipete îndurerate.

S-a prăbușit sub timp palatul
Și scara-i albă nu mai cântă;
Ruina lui e o fantasmă
În zorii care-l înveșmântă

Și peste lespezile sure
Și peste stâlpii lui numizi,
Urcând a lene-și taie drumul
Cortegii negre de omizi...

Ce departe suntem de primul volum! Astea da, sunt imagini născute iar nu făcute.
Am mai cita și *Finis*, dacă spațiul ne-ar îngadui-o.

Un sfat îi dăm d-lui Ion Al-George: să nu puie și volumul acesta la Academie, că nu i-l premiază.

BISERICĂ ȘI SOCIETATE

DEMERSURI PENTRU CONSTRUIREA BISERICII ORTODOXE „SCHIMBAREA LA FAȚĂ” DIN SÂNGEORZ-BĂI

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Odată cu realizarea marelui vis al românilor de pretutindeni, de unire într-un stat național, care s-a împlinit după primul război mondial, la 1 Decembrie 1918, când Transilvania s-a unit cu Patria-Mamă, din cenușa vechilor locașuri arse sau dărâmate de tunurile generalului Bukow, au început a reînvia vetre noi de viață duhovnicească ortodoxă românească, iar cele vechi s-au renovat, spre a putea face față nevoilor sufletești ale credincioșilor de pe aceste meleaguri.

Pe teritoriul comunei Sângeorzul Român (actualul oraș Sângeorz-Băi), după terminarea primului război mondial, odată cu înfăptuirea României Mari, nu exista nicio biserică ortodoxă și, implicit, niciun slujitor ortodox.

Primele demersuri pentru reînvierea ortodoxiei pe aceste meleaguri le-au aparținut celor doi frați, Antonie (cu numele de botez Alexandru) și Ioachim Bâznog (cu numele de botez Ioan).

Antonie Bâznog este primul care a pus bazele unui consiliu (sinod local) parohial, după care a fost chemat să renască ortodoxia în Săcel (Maramureș), iar apoi în jurul Clujului (Coadă Teleacului, astăzi Câmpenești, Feiurd-Pădureni, Chinteni).

Ioachim Bâznog este cel care a readus ortodoxia, a renăscut-o, efectiv, pe aceste meleaguri, fapt care s-a concretizat prin construirea și sfințirea la 15 August 1926 a bisericii cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”.

Datorită faptului că Băile Sângeorzului își creaseră notorietate, devenite cunoscute pe plan național, în stațiune venind multă lume, printre care și mulți oameni de cultură, cei mai mulți ortodocși, s-a simțit nevoia construirea unui lăcaș de cult ortodox în zona băilor.

Primul care a avut această inițiativă a fost ieromonahul Ioachim Bâznog, apoi preotul Victor Susa, încheindu-se cu părintele Ioan Bunea care a împlinit acest vis prin construirea bisericii cu hramul „Schimbarea la Față” din stațiunea Sângeorzului.

Ieromonahul Ioachim Bâznog primul inițiator construirii bisericii ortodoxe din stațiune

Primele demersuri făcute de călugăr s-au făcut prin memorii adresate autorităților centrale din București (Ministerele Cultelor și cel de Interne), autorităților administrative locale (județene și comunale), precum și Consistoriului Episcopal Ortodox din Cluj. Aceste memorii au început a fi întocmite încă din 10 octombrie 1920¹, apoi în 29 decembrie 1920². La data de 8 februarie 1921 Ministerul Cultelor răspunde memoriilor întocmite de ieromonah spunând că „pentru scopurile bisericilor de a avea drept de expropriere, nu se poate da nici pe seama confesiunii ortodoxe, dar nici pe seama altor confesiuni. În consecință, Biserica Ortodoxă din Sângeorzul Român să cumpere intravilanul pentru scopul propus”³.

Văzându-se în această situație, ieromonahul Ioachim Bâznog, în urma aprobărilor de a face colecte în toată țara, cumpără un teren și o casă în zona băilor, al căror proprietar era prim-pretorul Gherlei, Teodor Marțian, pentru care va plăti suma de 70.000 de lei. Actul de vânzare-cumpărare a acestui teren (în suprafață de 1.050 de stânjeni) a fost întocmit de cele două părți în prezența martorilor Solomon Cârțu, Cunta Iosif și Grigore Ogâgău. Trebuie făcută precizarea că terenul și casa respectivă au fost trecute în proprietatea Episcopiei Ortodoxe din Cluj⁴.

Pe acest teren nu va fi lăsat să construiască biserica de autoritățile administrative și bisericesti locale (greco-catolice), fapt ce l-a determinat pe călugăr să construiască biserica pe pământul moștenit de la părinți.

Al doilea inițiator: preotul Victor Susa

Începând cu anul 1930 a fost numit paroh în Năsăud preotul Victor Susa, dându-i-se spre administrare și biserica din Sângeorz, desigur, fiind vorba de biserica ridicată de ieromonahul Bâznog⁵.

La sfârșitul lunii iulie 1931 are loc constituirea unui comitet de inițiativă care, în data de 26 iulie 1931, întocmește un proces verbal în care se specificau următoarele:

„Subsemnații credincioși ortodocși ne-am întrunit pătrunși de gândul de a înălța o Sfântă Bisericuță în localitatea Băilor Sângeorz și alegând din rândul nostru pe veneratul părinte

¹ Arhiva Arhiepiscopiei a Vadului, Feleacului și Clujului (A.A.V.F.C.), adresa nr. 2647/10 octombrie 1920 către Ministerul Cultelor.

² *Ibidem*.

³ *Idem*, Adresa nr. 39557/1920.

⁴ *Idem*, Adresa din 9 iunie 1921; Adresa din 26 martie 1922.

⁵ *Idem*, Raportul cu nr. 63 din 13 iunie 1930.

protopop Iovian Mureșianu ca președinte, iar pe părintele Victor Susa, secretar, am hotărât ca să ne constituim într-un comitet de inițiativă.

1. La propunerea d-lui inspector general Țopa Ștefan s-a hotărât a se lansa liste de subscripție și a se face o colectă în favoarea fondului de clădire, între prieteni. Ca dovadă hotărâtă a înaltului său gând se și înscrie cu suma de 5.000 lei drept acot care se va depune la Banca *Albina* din Sibiu, filiala Cluj, unde se va deschide un cont pentru *Biserica ortodoxă română Sângeorz-Băi*.

2. Părintele Susa va interveni la Sfânta Episcopie pentru aprobarea, deocamdată, a 25 de liste de subscripție.

3. D-l profesor Popescu Ilie de la Timișoara se însărcinează a lua contact cu d-l profesor arhitect Vlad pentru a întocmi un anteproiect, cu devizul și cu planul.

4. Toată corespondența de va adresa și purta de către părintele Susa din Năsăud.

5. Se va face câte o adresă către toate Episcopiile Ortodoxe din țară pentru a ne veni în ajutor.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul și semnat:

Președine, Iovian Mureșianu, protopop;

Preot Victor Susa, secretar;

Prof. ing. Popescu, Politehnica din Timișoara;

Patriciu Curea, Școala Normală din Cluj;

Ștefan Țopa, Cernăuți;

Traian Țabic, Arad;

Anton Domide, Cluj;

Olimpiu Ghiția, profesor liceul „G. Barițiu” Cluj;

Ioan George, București¹.

La data de 30 iulie 1931 preotul Victor Susa se conformează celor stabilite mai sus, anunță Consiliul Episcopal Ortodox din Cluj, precum și Banca *Aurora* din Năsăud să facă depunere pentru noua biserică ortodoxă din Sângeorz-Băi².

La data de 23 octombrie 1931 preotul Victor Mureșianu anunță oficiul parohial ortodox din Năsăud că „Ministerul a aprobat cererea de colectare pentru zidirea bisericii din Sângeorz-Băi”. Totodată îi mai anunța că a mai primit și autorizația „pentru începerea colectării prin desfacere de cărți poștale ilustrate”³.

În urma primirii acestei ultime autorizații se încheie o convenție cu prof. Teodor Vârgu (Vârju?) din Dej privind următoarele:

¹ *Ibidem*.

² *Idem*, Documentul nr. 50/1931.

³ *Idem*, Documentul nr. 434/1931 al Oficiului Protopopiatului Ortodox Român Bistrița.

1. Parohia ortodoxă română din Sângeorz-Băi vă angajează să puneți în vânzare cel mult 300.000 (treisute mii) bucăți cărți poștale ilustrate aprobate de Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale cu nr. 198.229 din 3 octombrie 1931, pe timpul aprobat în acest ordin.

2. Prețul de vânzare a unei bucăți este 20 lei.

3. Cărțile poștale se vor confecționa din material ales, carton, fabricațiune internă, prețul de cumpărare se stabilește la 60 de bani. Se vor confecționa la tipografia aleasă de d-voastră. Toate cărțile poștale se vor prevedea cu numărul aprobării, viza ordonată, tot asemenea și mandatele poștale, cu numărul aprobării speciale.

4. Accesorii veți putea întrebuința la prețurile următoare: plicul, bucata = 40 de bani și urgentările = 40 de bani bucata.

5. Din încasările brutto, 30% sunt ale parohiei pentru fondul construirii bisericii, iar după plata cheltuielilor, întreaga sumă, afară de 20%, ai d-voastră¹.

În toată această perioadă când părintelui Susa i-a fost încredințată și filia Sângeorz a fost în conflict deschis cu ieromonahul Ioachim Bâznog. A ajuns până acolo încât i-a intentat proces la Judecătoria din Năsăud².

O boală de scurtă durată (criză de apendicită) l-a răpus în mod crud în clinica din Cluj pe tânărul preot și profesor Victor Susa din Năsăud, în vârstă de abia 31 de ani³ oprindu-i, astfel, demersurile sale pentru construirea bisericii ortodoxe din Băile Sângeorzului.

Preotul și profesorul Ioan Bunea, inițiator și înfăptuitor al acestei biserici

Începând cu anul 1933 a fost repartizat ca preot și profesor de religie ortodoxă în Năsăud părintele Ioan Bunea. Totodată a primit însărcinarea de a sluji și la filia Sângeorz-Băi unde era construită o biserică ortodoxă de către ieromonahul Ioachim Bâznog, biserică care se afla cam la 3 km. de stațiune.

Primele demersuri le face la începutul anului 1934 (15 ianuarie) când trimite un memoriu pe adresa Episcopiei Ortodoxe din Cluj în care își exprima intenția de a construi o biserică în zona Băilor Sângeorzului. La data de 22 ianuarie 1934 Consiliul Episcopiei Ortodoxe Române din Cluj îi răspunde printr-o adresă semnată de episcopul Nicolae Ivan și secretarul Episcopiei, părintele Curea:

„... Îți răspundem că am încredințat pe anteprenorul Gheorghe Vidican din Nimigea, om de deplină garanție și capacitate în materie de zidiri de biserici, ca să ne prezinte un proiect și deviz de adoptare a casei noastre din Sângeorz-Băi în biserică și un proiect de zidire a unei biserici noi

¹ *Idem*, Documentul nr. 451/1931 al Oficiului Protopopesco Ortodox Român Bistrița.

² **Alexandru Dărăban**, *Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Editura Charmides, Bistrița, 2009, pp. 85-94.

³ *Renașterea*, Cluj, 8 ianuarie 1933, nr. 1, p. 7.

din temelie, din lemn, dar frumoasă și în stil ortodox-moldovenesc, ca cea din Sovata, în mijlocul grădinei acestei case.

L-am îndrumat să ia contact personal cu d-ta, așa că împreună să mergeți odată la Sângeorz și să opinați în această chestiune acolo pe teren.

După ce vom avea gata și ales proiectul de plan și vom cunoaște și devizul de cheltuieli – precum și raportul d-tale despre situația de până acum asupra colectei pentru această zidire, vom înainta o cerere pentru ajutor și d-lui ministru Alexandru Lapedatu și Ministerului Cultelor și astfel sperăm ca prin luna mai să începem acea zidire de biserică și la începutul sezonului de băi din a.c. s-o și sfințim cu ajutorul lui Dumnezeu.

D-ta vei interveni și la fabrica de scânduri din Ilva-Mică pentru a ne da chiar gratuit, dacă se poate, materialul de construcție necesar.

Deci, te poftim să-i scrii lui Gheorghe Vidican din Nimigea să vină în ziua fixată de d-ta la Sângeorz, să facă proiectele de zidire și să ni le promoveze cât mai iute nouă, iar d-ta raportul cu situația colectei de până azi, a averii bisericii din Sângeorz-Băi, a pietrei adunate, etc., - așa ca cererea pentru ajutor s-o putem baza pe date precise și concrete și s-o putem înainta de votarea bugetului pe exercițiul nou 1934/1935”¹.

În urma acestei solicitări părintele Bunea ia legătura cu Gheorghe Vidican care întocmește un deviz de cheltuieli care se ridică la suma de 253.339, constatând că prețurile erau exagerate. Executarea lucrărilor era estimată la 170.000 lei, la care se adăuga încă 15.000 lei costul țiglei. Filia din Sângeorz-Băi dispunea de următoarele sume de bani:

- Banca *Aurora* Năsăud, 80.802 lei;
- Banca *Albina* Cluj, 5.040 lei.

Deci, în total 85.842 lei. Pe lângă acestea mai dispuneau de 15 mierțe de piatră, precum și cantitatea de 200 metri cubi de lemn votați de primăria comunală².

La data de 1 martie 1934 solicită printr-o adresă primăriei din Sângeorz-Băi alocarea sumei de 25.000 lei, ca ajutor „pentru biserica ortodoxă română din localitate, care se va clădi pe raza stațiunii *Hebe*, pentru a înfrumuseța și mai mult stațiunea și a servi de local de închinăciune oaspeților selecți care vin în stațiune. Zidirea noii biserici nu tinde la jignirea altor credințe, ci la traducerea în fapt a unui vis frumos, realizabil”³.

La data de 5 martie 1934 este convocată ședința extraordinară a Consiliului comunei Sângeorz-Băi sub președenția lui Gagea Alexandru, primarul comunei, Oancea Ioan, notar și în prezența membrilor Roman Timoce, Bulța Alexandru, Ogâgău Grigore, Jojă Mihăilă, Domide Cordoș, Niculai Maxim, Petrașc Maxim, Pop Ioan și Hâruga Maxim, fiind absent Cârca Costan (motivată).

¹ A. A. V. F. C., Documentul nr. 429/1934.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

„Consiliul comunal având în vedere scopul nobil, precum și intențiunea frumoasă de a se clădi o biserică în comună, având în vedere serviciul imens ce-l aduce stațiunii și reclama ce se face prin construirea noii opere de artă, ... ținând cont de sarcinile pecuniare ale comunei, ... ho tăărăște și aprobă alocarea în bugetul anului 1934/1935 a sumei de 15.000 lei ca ajutor pentru biserica ortodoxă din localitate, în scopul de a se contribui la clădirea ei și cât mai urgent posibil. Suma se va aloca în bugetul stațiunii *Hebe*, sub titlul *Biserica greco-ortodoxă română – ajutor de clădiri*”¹.

Spre sfârșitul lunii iulie 1935 se fac mai multe cereri către primărie privind atribuirea unui teren pentru construirea bisericii. Pentru a lua în discuție aceste cereri s-a convocat o ședință extraordinară a Consiliului comunal la data de 1 august 1935 sub președenția d-lui Gagea Alexandru, primarul comunei, Oancea Ioan, notar, consilierii locali Ogâgău Grigore, Maxim Petrașc, Hâruița George, Haliță Alexandru, Pop M. Ioan, Nicolae Maxim, Larionesi Maxim, Traian Șpaimoc și Timocea Traian. La ședință a asistat și d-l Sohorca Iustin, administratorul stațiunii *Hebe*. A lipsit d-l Chintăoan Aurel, protopop greco-catolic².

„S-a luat act de cererile d-lor Baba Alexandru, protopop ortodox de Alba-Iulia și consorți, precum și adresa Parohiei ortodoxe române din loco și se aprobă ca pentru credincioșii ortodocși români aparținând religiei dominante a statului, să ridice un local de închinăciune pe locul cedat de comună în mod cu totul gratuit în acest scop, descris mai jos, și anume: terenul viran din stânga brutăriei actuale în fund, spre Alexandru Ionel, 9 metri de gardul actual, 8 metri lățime pentru biserică și 3 metri pe lângă local, deci în total 14 metri lărgime, 22 metri lungime, cu frontul, respectiv altarul, spre răsărit, către dr. Tanco, ușa de la intrare de la apus, actualul drum ce duce spre vilele dr. Oanea și Mihalca, precum și terenul necesar înaintea intrării.

Parohia ortodoxă română va trebui ca în termen de doi ani să clădească pe acest teren localul de închinăciune...”³.

La data de 23 septembrie 1935 părintele Ioan Bunea face, în același timp, o comunicare verbală și un raport oficial asupra celor hotărâte de administrația locală sângeorzană către Episcopia Ortodoxă din Cluj. În urma celor prezentate de părintele Bunea, în date de 24 septembrie 1935 Consiliul Episcopiei Ortodoxe din Cluj întrunit sub conducerea P.S. Nicolae Ivan, având ca secretar pe părintele Cureau, a stabilit că:

„1. Locul promis de comuna politică pentru zidirea bisericii noastre din Sângeorz-Băi, pe lângă că este donat condiționat și de o condiție inacceptabilă, mai este – după expertiza făcută la fața locului de către inginerul serviciului tehnic al județului Bistrița – și apăsător – ceea ce ar necesita fundații de tot costisitoare, de peste 50.000 lei în plus față de deviz.

2. Că locul din grădina casei noastre eparhiale este deplin corespunzător din toate punctele de vedere și nu-i apăsător ca celălalt, despre care s-a convins după săpături.

¹ *Idem*, Proces verbal nr. 4/1934.

² *Idem*, Proces verbal nr. 11/1935.

³ *Ibidem*.

3. Că în acest scop dispunem de 80.000 lei în numerar, sumă suficientă pentru punerea bisericii sub acoperiș.

4. Că restul necesar pentru terminarea acestei biserici, în caz de extremă necesitate, îl va colecta în proxima sesiune balneară de acolo.

5. Că pe ofertantul Gheorghe Pleș din Năsăud îl cunoaște personal și ca pe un om de deplină garanție materială și morală, - decidem ca biserica noastră din stațiunea climaterică balneară din sângeorz-Băi, să se edifice pe locul grădinei casei noastre eparhiale de acolo, după planul aprobat..., conform cerințelor canonice și prin antreprenorul Gheorghe Pleș, pentru suma de 83.759 lei concretizată în oferta sa alăturată, din materialele Eparhiei aflătoare pe șantier.

În acest înțeles, parohul Ioan Bunea din Năsăud și Sângeorz-Băi, în calitate de reprezentant al Consiliului nostru eparhial, va încheia și semna contractul cu antreprenorul în două exemplare originale, pe care ni le va promova spre aprobare, va cere autorizația de zidire, va oficia sfințirea pietrei fundamentale și va începe edificarea bisericii.

Anexăm și două modele de contracte și condiții speciale spre întregire și semnare de părțile contractante.

Înainte de începerea lucrării, însă și deodată cu restituirea urgentă a acestora, ni se va trimite și actul de expertiză negativă de la inginerul județean, și actul de donație condiționată de la primăria comunală menționate...

Extrădarea depozitului de aici, de 51.400 lei, o vom face deodată cu aprobarea contractului de zidire¹.

Contractul privind edificarea bisericii va fi încheiat de cele două părți, respectiv părintele Bunea și Gheorghe Pleș, în Năsăud la data de 9 octombrie 1935, în sumă de 83.759 lei, cu o perioadă de garanței de 20 de ani².

În toată această perioadă s-au făcut demersuri pentru aprovizionarea cu material lemnos necesar construirii bisericii către Societatea „Regna” care, la data de 21 octombrie 1935, dau un răspuns negativ „că nu pot satisface cererea parohiei pentru 150 metri cubi material lemnos”³.

La data de 30 octombrie are loc adunarea parohiei ortodoxe din Năsăud care hotărăsc ca sfințirea pietrei fundamentale să aibă loc „Duminică, 3 noiembrie 1935, ora 12,30”⁴. Tot în această ședință s-a hotărât întocmirea unei liste cu cei care vor fi invitați la acest eveniment, printre aceștia numărându-se:

- Oficiul parohial greco-catolic, preot Aurel Chintăoan;
- Școala primară, prin M. Lupoai;
- Notarul comunal Oancea;

¹ A. A. V. F. C., Documentul nr. 6232/1935.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ *Idem*, Documentul nr. 158/1935.

- Primăria comunală, Grigore Ogâgău;
- Medic de circumscripție, dr. Oana;
- Percepția;
- Oficiul poștal, d-l Stupariu;
- Gara CFR;
- Jandarmeria;
- Administrația băilor *Hebe*;
- Administrația sanatoriului *Ciuta*;
- Administrația sanatoriului *Hebe*¹.

S-a mai hotărât la această adunare parohială din Năsăud și formula *Actului de fundație* pe care vi-l prezentăm în rândurile ce urmează:

Ziditu-sa acest locaș de închinare cu hramul „Schimbarea la Față” în stațiunea balneo-climaterică Sângeorz-Băi, în zilele marelui rege Carol al II-lea (anul 1935-1936), Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române fiind Î.P.S. dr. Miron Cristea, Mitropolit al Ardealului Î.P.S dr. Nicolae Bălan, iar Episcop al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului P.S. Nicolae Ivan, organizatorul providențial al reînviarei Episcopiei a lui Ștefan cel Mare și Sfânt, prin râvna smeritului preot Ioan Bunea și cu sprijinul material al vizitatorilor din stațiune, precum și cu ajutorul administrației băilor „Hebe”.

Sângeorz-Băi la².

Fabrica de cărămidă și țigle din Diciosânmărtin „Hercules” (județul Târnava Mică) anunță printr-o carte poștală parohia din Năsăud, la data de 7 decembrie 1935, că a trimis spre gara Sângeorz-Băi un vagon cu 7.072 țigle și 450 coame pentru biserică ce se construia³.

Se poate că lucrările de edificare a bisericii au decurs în liniște în această perioadă. În vara anului 1937 are loc o ședință a Parohiei ortodoxe din Sângeorz-Băi care constata terminarea edificării bisericii. S-a hotărât tipărirea unor invitații (tipărite la Tipografia Culturală Năsăud) care aveau următorul conținut:

Parohia Ortodoxă Română din Sângeorz-Băi

cu onoare vă invită la

SFINȚIREA BISERICII

care se va face în ziua de 18 iulie a.c., orele 9,30 a.m. din partea P. S. Sale Episcop Nicolae Colan al Clujului.

Răspunsurile liturgice le vor da corul mixr din Mijlocenii Bârgăului dirijat de preotul Augustin Pop.

¹ *Idem*, Documentul nr. 159/1935.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

După terminarea actului sfințirii se va face o recepție la casele episcopale, iar la 1,30 va fi un banchet în sala restaurantului Hebe. Doritorii de a participa la banchet sunt rugați să anunțe oficiul parohial cu cinci zile înainte.

Seara la orele 9, corul de mai sus va da un concert urmat de dans la sala Hebe în favorul bisericii, pentru acoperirea datoriilor contractante cu edificarea¹.

Acestea au fost demersurile (în mare parte) pentru edificarea bisericii ortodoxe din stațiunea Sângeorzului, urmând ca actul sfințirii să aibă loc conform celor menționate de oficiosul Episcopiei, „Renașterea”, date pe care le prezentăm în rândurile ce urmează:

„La Sângeorz P. S. Sa a fost salutat de autoritățile civile și de preotul unit, apoi s-a îndreptat spre Valea Hebe, unde e noua biserică. O bisericuță mică în stil bizantin, cu două cupole și situată într-un loc pitoresc. La poalele unui deal împădurit, dangătul clopotelor ei răsună armonios și se răspândește până departe, unde zarea iar e închisă de alte dealuri împădurite. Iconostasul e o adevărată operă de artă, executată de elevii gimnaziului industrial din Prundul-Bârgăului, sub conducerea d-lui prof.maestru Iosif I. Munteanu, după proiectul d-lui director C. Mihăilescu. Pe un fond albastru, plăcut ochiului, deasupra ușii împărătești e *Crucifixul, Pantocratorul și Cina cea de taină*, în care se văd și casele din jur, pictate după o închipuire destul de verosimilă. În dreapta și în stânga sunt scene biblice, executate artistic: *Botezul Domnului, Intrarea în Biserică, Înălțarea Domnului*. Iconostasul e aurit pe margini în chip foarte meșteșugit de zincografia Tizian din Cluj.

La poarta bisericii P. S. Sa a fost întâmpinat de harnicul părinte prof. Ioan Bunea. Într-o scurtă cuvântare Cucernicia Sa a arătat importanța acestui sfânt locaș de închinare, zidit într-o stațiune balneară. Aici se vor închina țărani din localitate și înalți demnitari veniți de departe. Va fi un loc de mângăiere pentru toți.

P. Sf. Sa e așteptat de un întreg sobor de preoți, dintre care amintim pe P. C. Consilieri eparhiali Dr. Seb. Stanca, Dr. Vasile Sava, prot. Al. Baba și preoți din jur.

După înconjurarea bisericii, în accentele armonice ale cântării „Luminează-te, luminează-te noue Ierusalime”, executată artistic de corul din Josenii-Bârgăului, condus de părintele A. Pop, și după ritualul obișnuit al intrării cu acel impresionant „Deschideți voi boieri porțile voastre”, P. Sf. Sa a stropit și interiorul, apoi a urmat Sf. Liturghie. Răspunsurile au fost date tot de acelaș cor al părintelui August. Pop din Joseni. În timpul Sf. Liturghii a fost hirotonit preot, tânărul absolvent de teologie Iosif Florea și s-au sfințit odăjdii preoțești.

După S. Liturghie P. S. S. Episcopul Nicolae Colan a rostit pe treptele bisericii un cuvânt de o rară frumusețe, mulțimii de credincioși veniți din toate satele vecine.

P. Sf. Sa pleacă de la ectenia: „*Încă ne rugăm pentru cei ce iubesc podoaba casei Tale.*” Arată importanța pe care o are o biserică. Ea trebuie zidită chiar înainte de școală, de primărie și de alte instituții. Acestea sunt numai pentru unii, pe când biserica e pentru toți, tineri și bătrâni, bogați și săraci. În Sângeorz, biserica e foarte necesară, pentru că aici vin nenumărați bolnavi

¹ *Idem*, Document nr. 99/1937.

spre a-și găsi sănătatea trupească. Dar odată cu sănătatea trupească, trebuie să-și refacă și sănătatea sufletească. La Sf. Liturghie s-a citit Evanghelia Slăbănogului din Capernaum. Precum celui slăbănog, Mântuitorul i-a dat și sănătate sufletească și trupească, tot așa și vizitatorii le caută pe amândouă. P. S. S. Episcopul laudă fapta frumoasă a credincioșilor care au contribuit la înălțarea acestui sfânt locaș de închinare. Dacă ar fi să se graveze o inscripție, P. Sf. Sa ar scrie: *„Bonus intra, melior exi.”* Cel ce intră cu credință, iese întărit sufletește, iese mai credincios. P. Sf. Sa Episcopul își încheie frumoasa cuvântare binecuvântând poporul.

După aceea P. S. Sa a botezat sutele de credincioși. La ora 1 s-a făcut o recepție în casa parohială, după care a urmat o masă frățească”¹.

¹ **Iosif Naghiu (student teolog)**, *Renașterea Ortodoxiei în Țara Năsăudului – Sfințirea bisericii din Sângeorz*, în „Renașterea”, Anul XV, Cluj, 1 august 1937, nr. 31-32, pp. 1-2.

RĂNILE COMUNISMULUI

OCTAVIAN ALEXI

- Începe furtuna -

MIRCEA VLĂDICĂ¹

Se scuturau salcâmi și era în floare liliacul, în 19 mai, iar pentru studenții ce terminau anul III, cursurile aproape se încheiaseră și de acum urma practica de vară, pe care cei de la Agricultură o efectuau pe loturile fermei experimentale de la capătul comunei Mănăstur. Mănăsturul pe atunci era o comună mare, cu administrație aparte, cu primarul, notarul și parohia lor, era legat de Cluj, dar delimitat chiar de către spațiile acestei mari instituții de învățământ superior și de fabrica de bere.

Era o noapte senină de mai, iar studenții obosiți și de muncă și de mizeria de la grajduri, după „furtuna” ce avusese loc în ajun, din după-amiaza acelei zile, s-au culcat devreme, dar îngrijorați, deoarece nu știau cărora le vine rândul. După ce-și făcuse rugăciunea de seară, pentru că era un băiat evlavios, așa cum îl crescuse mama sa Ileana, Octavian Alexi, student de acum în anul IV, s-a așezat în pat și a adormit repede. Să fi fost miezul nopții, când doi bărbați misterioși, cu mâinile înfipite în buzunare intrară în dormitorul de la etajul I. Îl căutau pe Octavian Alexi, care nu fusese găsit în cămin în după-amiaza acelei zile, când o echipă de polițiști, în frunte cu comisarul șef Mărdărescu au arestat mai mulți studenți și asistenți de la Agronomie. Cel căutat acum a fost identificat cu ușurință, deoarece băiatul care făcea planton fiind de serviciu le-a indicat acestora în care el dormea. Se aștepta și el să fie chemat și dus la interogatoriu, pentru că a fost mereu urmărit în legătură cu acțiunea în care fusese elementul de legătură al studenților asediați în căminul „Avram Iancu”, cu studențimea și întreaga suflare românească din Mănăstur. Pentru același motiv, probabil, a fost arestat și inginerul Șendruțiu, de la ei, pe atunci asistent.

Trezit din somn de către doi agenți ai Siguranței, despre care aflase mai târziu că se numesc Stănescu și Breiner, a fost obligat, fără prea multe explicații, să se îmbrace și să-i urmeze la sediul Chesturii de Poliție din Cluj. Prima lui grijă a fost aceea de a-și anunța colegul de an și vecin de pat, pe Boris Bucșan, un băiat sărman, fără familie, refugiat din Basarabia, care îi era prieten bun și cu care și-a petrecut mai multe vacanțe în casa părinților săi din Sângeorz, surprinderea i-a fost, însă, mare când constată că acesta lipsea din pat, deși atunci când se culcase era și el acolo. Să fi fost aceasta o coincidență sau un semn rău? Voia ca prin el să-și a-

¹ Continuăm să publicăm și în acest număr, cu acordul autorului, din lucrarea intitulată „**Octavian Alexi – O existență tragică**”, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2000, pp. 25-33. Publicarea acestor date istorice sunt de interes pentru revistă și publicul nostru întrucât se referă la trecutul ținutului sângeorzan, contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a istoriei locale.

nunțe frații, surorile sau familia inginerului Suiaga, o rudă a sa, care locuia o fermă, despre cele ce i se întâmplau.

Flancat de către cei doi, care îl țineau de acum de brațe, a coborât în curte, care și atunci era un parc, unde o dubă a Siguranței îl aștepta și avea să-l transporte spre locul de cercetare. Știa ce-l aștepta, dar trebuia să se supună.

Pe aleile parcului de incintă erau și câțiva salcâmi tineri, plini de floare. Ploaia ce căzuse în ajun le-a scuturat ciorchinii și pe alei era un covor alb ce până atunci fusese imaculat, care, însă, după trecerea lor, îți amintea de florile pe care Mântuitorul le călca la intrarea în Ierusalim, cu câțva timp înainte de a fi judecat și trimis pierzaniei. Cu acel sentiment părăsea și el căminul studentesc.

Cu capul în pământ, îngândurat, se lăsa purtat de mersul celor doi agenți.

Atunci pentru prima oară îi părea rău că nu plecase în Occident, pentru că avusese acest prilej, oferit prima dată de către Î.P.S. cardinalul Iuliu Hossu, pe care era student la Teologie, care dorise să-l trimită pentru studii la Roma, și a doua ofertă ceva mai riscantă, ocazionată de plecarea unui grup de intelectuali prin Iugoslavia și de acolo în lumea liberă. Cu amară luciditate, își amintea atunci de ultimul Crăciun petrecut în casa sorei sale Victoria, la Sângeorz, pentru că în casa ei și a lui Alexandru Ureche, cumnatul său, își petrecea vacanțele școlare atunci, pentru că bunii săi părinți plecaseră amândoi spre cele veșnice, iar în casa părintească locuia fratele mai mare Terente, a cărui familie era mai grea, cu mulți copii, îi îngăduia mai greu și prezența lui și a Lenuței, sora lui mai mică. În acele momente de reflecție, pe ecranul memoriei i se proiecta un film dureros, al evenimentelor din seara de Crăciun, când disperat, cu mâinile în evantai, cerea un sprijin financiar alor săi, spre a putea să plece în Occident, dar legătura de suflet și marea dragoste pe care aceștia i-o purtau și teama ca în această aventură să nu fie asasinat i-au împiedicat să o facă. Acum regreta profund de ce nu o făcuse, pentru că știa ce îl aștepta. Oamenii acelor vremuri trebuiau să găsească vinovați și așa s-a și întâmplat.

Era mâhnit și pentru că promisese Lenuței, surioara mai mică, rămasă și ea orfană la 14 ani, că terminând facultatea se va căsători și o va lua și pe ea în familia lui, să-i vegheze creșterea și dezvoltarea, dar nu a fost să fie așa.

Trebuia să-și ia la revedere de la aceste gânduri, ca și de la candoarea frumoaselor liceene de la Năsăud ce-i rămăseseră în suflet, ca și de la tot ce fusese până atunci frumos. Cu aceste gânduri a intrat în duba poliției.

Chestura Poliției de Siguranță, viitoarea „securitate a poporului” avea deschis un nou local, într-o vilă pe strada Regală, la numărul 23, paralelă cu Victor Babeș, pe care era situat căminul celor de la Medicină, stradă care urca și ea în pantă, iar clădirea cu pricina era ceva mai jos de Grădina Botanică, cel mai celebru parc al orașului. Trecuse el de multe ori prin fața acelei clădiri, când mergea spre grădina botanică, unde învăța uneori, dar nu a bănuț niciodată ce destinație avea casa aceea. Abia atunci constatare că la poarta acelei vile era o gheretă, în care era un paznic militar. Ferestrele erau întunecate și prevăzute în interior cu obloane, care se închideau er-

metic, atunci când începea aici activitatea de cercetare, spre a nu se auzi în afară țișetele și vaietele celor cercetați și năpăstuiți de soartă să ajungă în dosul acelor pereți. Probabil că anume a fost aleasă casa aceea, retrasă cu câțiva metri de la stradă și oblonită ca un cavou, pentru ca ei, slugile credincioase ale noii puteri, să-și poată desfășura nestingherit activitatea.

După ce a străbătut un coridor lung și larg, a fost introdus într-un birou, iar prima lui cunoștință din acel local devine comisarul șef Mărdărescu, căruia cei doi agenți i-au raportat că l-au găsit „acasă” pe Alexi și că l-au invitat să stea de vorbă cu el, la Chestură, și că nu a opus niciun fel de împotrivire. A fost apoi înfățișat chestorului Gligor, care, după ce-i aruncă o privire sfidătoare, a dat dispoziții să fie interogat și să se afle de la el motivele răzvrătirii studenților, care îi dăduseră tare mult de furcă în ultimele zile.

Introdus în camera de anchetă, a fost învinuit de antisemitism, naționalism feroce, organizator al unei grupări paramilitare la Năsăud, denumită „Virtus Romana Rediviva”, deținere de arme, muniții și explozivi, dar și de legături cu organizația clandestină din Munții Dornelor „Sumanele Negre”, și de subminarea siguranței naționale a statului democrat popular, de întemeierea unor organisme monarhisto-legionare și mistico-religioase, prin intermediul cărora se strâneau cotizații și ajutoare destinate deținuților politici din închisori. De asemenea, că avea în program, ca, în eventualitatea unui conflict armat cu anglo-americanii, să lupte în munți în sprijinul acestora, că în orașul Cluj participa la Asociația Studenților Creștini Români Uniți (A.S.C.R.U.), al cărei președinte era.

La aceste învinuiri, încă din primele declarații, el a recunoscut participarea doar la Societatea culturală năsăudeană „Virtus Romana Rediviva”, care a fost întemeiată nu de el, ci cu foarte mulți ani în urmă, care avea printre obiectivele sale activitatea de cultură, dar și strângerea de ajutoare constând din alimente și îmbrăcăminte destinate orfanilor, văduvelor, bătrânilor, dar și a deținuților politici din închisori, deoarece prin esența ei asociația promova virtuțile creștine și sentimentul de onoare și demnitate, generozitatea și dăruirea de sine pentru înfrângerea răului și izbânda binelui, a armoniei între oameni, dar și în A.S.C.R.U., până la dizolvare.

Sub acest aspect se simțea dator a spune întregul adevăr și numai adevărul și a nu ascunde nimic din tot ce știa, pentru că atunci își amintea cu claritate de trădările care au bântuit istoria acestui neam în trecut ca și a celor ce o pândeau atunci.

Primele întrebări care i-au fost adresate erau legate de o eventuală corespondență cu anglo-americanii, spre a dezvălui firele nevăzute care le aduc vești de afară și unde anume aveau ascunse armele. Întrebări la care, neavând ce spune, pentru că nu avea asemenea legături, informații și armament, a răspuns că nu cunoaște absolut nimic legat de aceste probleme. Sigur aceste prime declarații, nesatisfăcând pe acei ce îl interogau, dar și pentru a nu ieși la iveală adevăratele motive și cauze ale arestării sale, a fost supus unui tratament asemănător celorlalți colegi ai săi. A fost imediat supus torturilor și maltratării, spre a se scoate de la el acele „mijloace” declarații din care să rezulte culpabilitatea sa și însușirea calității de șef de grup în acel

complot. În niciun caz, nu trebuia să rezulte din declarații că, de fapt, el a fost studentul care - sărind în sprijinul colegilor săi, asediați cu peste un an și jumătate în urmă, în seara de 28 mai 1946, la căminul „Avram Iancu” și care a mobilizat întreaga studențime de la Academia de Agricultură din Mănăstur, pe fruntașii țărânimii din Mănăsturul Clujului, prin alarma dată de dangățul clopotelor, ce au chemat întreaga suflare românească la ajutor, pentru despresurarea studenților asediați, care se dorea a fi linșați.

Folosind aceleași metode, cu mânecele suflecate, cei doi agenți i-au spus că „de mult îl așteptau” și, după ce l-au pus să se descalțe, l-au legat burduf, atât la mâini, cât și la picioare, și i-au astupat gura cu proprii ciorapi, au început să-l lovească în tălpi și peste toate părțile corpului, cu cozile unor măhuri, până ce a leșinat. Apoi, prin clasicele metode, au turnat o găleată de apă peste el, spre a-și a reveni. Tratamentul acela diabolic se repeta aproape în fiecare noapte, la aceeași oră, pentru ca atunci când era mai obosit să obțină de la el declarații de autodiscriminare, pentru acele capete de acuzare și invinuire dinainte plătuite. El, însă, nu a strigat și nu a plâns și nu a făcut nicio opunere, în credința că poate așa a vrut Dumnezeu să-l pedepsească și nu pentru prima oară. Era paharul de suferință pe care îl ducea la gură până la capăt în fiecare noapte.

Mereu și-a menținut, însă, aceleași declarații, neaducând învinuiri nimănui, pentru că faptele și acțiunile sale nu le considera detestabile, ci mai degrabă umanitare, de întrajutorare creștinească.

Detenția sa preventivă, în vederea cercetărilor și încarcerarea în beciurile acelea umede și pline de igrasie, unde patul îi era doar pardoseala de ciment, după ce era maltratat și singura bancă de lemn ce fusese în încăpere (la încarcerarea sa) era scoasă pentru o perioadă pe coridor, spre a nu avea pe ce să se așeze și odihni. Oboseala ce îl făcea să aștească o rezolva pe o treaptă de lemn a celulei-pivniță.

Viața în arestul Siguranței era distrugătoare, se mânca un blid de fiertură limpede, de cele mai multe ori, având doar două-trei urme de fasole verde în ea, pe care o primea o dată pe zi, fără pâine, mămligă sau terci. Începuse o perioadă mai rece, datorită unui regim de ploi abundente, se găsea doar în beci, cu o îmbrăcăminte sumară de vară, așa cum fusese luat în noaptea aceea din cămin. Cimentul ud și rece, chiar dacă într-un fel îi vindecase rănilor de la picioare, el dormea pe pragul de lemn în șezut și nu pe spate, pentru a nu-i răci direct plămânii, cu toate că aceștia în acele condiții au început să fie afectați.

Toate acestea i-au cauzat tânărului student, care abia împlinise 24 de ani, o boală grea de rinichi și o dublă pneumonie. Acele semnale grave, care indicau lichidarea sa fizică, au alarmat pe medicul penitenciarului, care asista și beciurile Siguranței, la intervenția căruia el va fi internat sub paza unui gardian în Spitalul Clinic la Medicalei II din str. Mico, astăzi strada Clinicilor.

În perioada detenției din beciurile Siguranței, s-a aflat în cele din urmă cu mai mulți studenți și elevi, printre care și elevul de 14 ani, Ioan Ladea, fiul marelui sculptor Romul Ladea din Cluj, un bun prieten al familiei inginerului ceferist Ion Lupșor, care la rândul său era rudă prin alianță

cu Octavian Alexi. Prin mijlocirea sculptorului, Anișoara Lupșor, soția inginerului, află că tânărul student, rudă a sa, se afla într-o stare gravă a sănătății și că este internat sub pază în Clinica Medicală II. Prin mijloace și acțiuni tănuite, Anișoara Lupșor anunță rudele de la Sângeorz despre situația fratelui lor, cerându-le medicamente și alimente pentru refacerea sa. Apoi prin mijlocirea mamei sale, Ana, reușesc să realizeze legătura cu unul din gardienii de pază, care făceau în schimburi și reușesc să-l contacteze, prin cutezanță și curajul bătrânei și să-i transmită lui Octavian în mod sistematic alimente și medicamente, deoarece baza materială a spitalului era destul de precară, după seceta ce bântuise țara.

Sigur, cu riscuri, s-a reușit să fie asigurată legătura cu gardianul Nicolae Gojei, și el un moț din Munții Apuseni, pe care necazurile îl făcuseră gardian. Acesta era dintr-o comună apropiată Vidrei (astăzi Avram Iancu), cu care Ana Avram, mama Anișoarei, și ea din Avram Iancu, avea cunoștință, dar care locuia atunci la Cluj, în familia Anișoarei Lupșor, pe care o ajuta în acele vremuri grele, mai ales în ce privește îngrijirea fetei acesteia, Bombonica, cum o dezmierdau părinții.

Ana Avram, o virtuoaasă româncă, a avut curajul și și-a asumat și riscul de a organiza rețeaua ce asigura legătura cu Octavian, fiind pentru început singura care comunica cu el și una din multele surse prin care s-a putut cunoaște relele tratamente și schingiuri la care a fost supus în timpul cercetărilor din beciurile Siguranței. Sigur, mai târziu, prin aceeași rețea a fost vizitat în timpul spitalizării, pentru perioade însă scurte, și de către inginera Ana Suiaga, sora cumnatului său Iustin Ceuca, învățătorul din Bistrița, precum și de studentul în Medicină Georgică Uza, consăteanul său.

Despre starea sa, a fost înștiințat și prof. dr. Iuliu Hațeganu, care, împreună cu prof. dr. Daniello, l-au vizitat pe studentul bolnav în mai multe rânduri și care împreună au decis – valabil și pentru mai marii Siguranței – că bolnavul trebuie temeinic tratat, „altfel nu va ajunge ziua procesului” și datorită acestei intervenții, timp de mai multe luni, prin tratamente spitalicești, s-a reușit în oarecare măsură restabilirea sănătății sale, și așa șubredă. Eliberat din spital, a fost depus în depozit la Penitenciarul Cluj, deoarece în beciurile Siguranței așa crescuse activitatea, întrucât nu mai aveau loc. Cercetând un document de atunci, ce informa organele superioare ale Partidului Comunist, rezultă că numărul „studentilor arestați întrecuse 500”. În majoritate, erau studenți în Medicină, de la Agronomie și Drept, elevi din liceele din Năsăud, Reghin și Câmpulung, dar și din sudul țării, aflați la Școala Silvică din Năsăud, dar aproape în totalitatea lor din localități ardelen. Începuse o adevărată vânătoare împotriva tinerimii române, care „nu voia să înțeleagă” chemarea acelor vremuri, spre bolșevizare și se încăpățâna chiar ca, mai înainte de a fi studenți, să fie români.

De la Penitenciarul Tribunalului Cluj, el și cu un întreg grup a fost transferat la Turda, tot în „depozit”, unde se mai completau cercetările, pentru cei arestați la Reghin, cu care se considera că cei din Cluj și Năsăud au fost în legătură și cu care se dorea alcătuirea unui mare complot, în scopul răsturnării regimului. Minunată „bunică”, moața Ana Avram, pe atunci la o vârstă ce depă-

șea 60 de ani, și-a asumat și în continuare riscul să-l caute pe Octavian la Turda, la sediul Poliției, având și acolo cunoștințe, spre a-i duce ceva alimente și îmbrăcăminte, întrucât timpul se răcise, era de acuma toamnă. Este descoperită de către niște agenți ai Siguranței și reținută, în ideea de a se descoperi prin dânsa ce legături ascunse avea, de a ajuns să se cunoască situația că studentul era la Turda, interogată fiind, și impresionând pe cei ce o cercetau, asupra stării grave a sănătății sale, deoarece de frică biata bătrână leșinase, iar tensiunea nervoasă în care era i-a declanșat și o colită rebelă. Motivând, de fapt, în declarațiile sale că îl căuta pe acel student pentru că era un fin al său, pe care „l-a sprijinit în școli”. La intervenția comisarului șef, a fost eliberată, dar teama de a nu fi descoperit firul rețelei sale și spre a nu mai produce și altora necazuri, mai ales omului care o ajutase, firul acestei legături a fost întrerupt total. După mai mulți ani, când „bunica” a fost chemată la Domnul, în lumea celor drepti și înmormântată în cimitirul din Avram Iancu, ca semn de omagiu și prețuire pentru riscul asumat, același sculptor, Romul Ladea, i-a sculptat chiar el crucea de la căpătâiul mormântului ei.

Revenind la firul evolutiv al cercetărilor, studenții depozitați la Turda sunt readuși la Penitenciarul din Cluj și confrunțați aici cu cei ce se presupunea că ar fi uneltit în comun, la care se adăugau și mediciști, cu care împreună numărau 90, asupra cărora se fixase deja acuzarea. Aici în Cluj, în una din zilele ruginii ale acelei toamne, pe la sfârșitul lui septembrie din anul 1948, fratele său mai mare, Terente Alexi, venit cu trenul de la Sângeorz și îmbrăcat într-un imaculat și frumos costum național, cu desagii pe umeri, încărcăți cu îmbrăcăminte de iarnă și alimente, îl caută pe fratele său la porțile mari ale închisorii din Cluj. I se răspunse sec că nu are acces, dar la insistențele sale reușește să fie primit la directorul închisorii. După ce îi spune acestuia ce necazuri îl aduc la cele porți, comandantul îi comunică ferm că nu are vorbitor decât după proces, iar acesta nu știa când va avea loc, pentru că sunt aici sute de studenți arestați. Ca urmare, ei îl întreabă: „Domnule comandant, ați arestat pe toți studenții din Cluj?”. Acesta, privindu-l pieziș, îi răspunde: „Lasă aici ce i-ai adus și vezi-ți de treabă, bade, până când ți-e bine! Ai înțeles?”. Astfel a luat sfârșit audiența la comandant. Într-o încăpere cu bănci lungi de brad, în prezența a doi gardieni, a scos dintr-un desag conținutul în alimente adus de acasă, constând din pâine, slănină, brânză și câteva bucăți de cârnați, care erau cam uscați, dar bine conservați și aveau să-i prindă bine, dacă-i va primi. Apoi, din cealaltă desagă, o cămașă de corp mai groasă, niște cămăși și indispensabili, două perechi de ciorapi din lână croșetați încă de mama Ileana, care aveau câteva dungi verzi și un pulover pe gât, terminat abia în seara ce trecuse de către buna lui soră Victorița. Alimentele nu se știe dacă le-a primit în întregime, la fel îmbrăcămintea, dar ciorapii în mod sigur da. Acest lucru se va putea stabili mult mai târziu. Trecând apoi spre ieșire, prin curtea închisorii, în spatele unui geam, după gratii, el a văzut un deținut care-i semăna fratelui său, care după ce i-a făcut un semn cu mâna, și-a dat seama că era Octavian. Dar acesta acuma părea bătrân, avea barbă albă, dar ochii săi erau încă vioi.

A fost această întâlnire ultima prin care un membru al familiei sale îl mai vedea înainte de a fi osândit, da și ultima în viață.

În cartea sa intitulată „La pas prin reeducările de la Pitești, Gherla și Aiud”, dr. Ioan Muntean, după ce ispășise cei 15 ani în închisorile gulagului comunist, în 1997 scria: „Duminica în închisoarea din Cluj, ne rugam cu toții creștinește în comun, era și un preot cu noi, profesor de religie la un liceu din Cluj. Nu-i mai rețin numele preotului. Făcea slujba ortodoxă. Unii dintre noi erau greco-catolici, dar Tatăl căruia ne rugam era al tuturor și împreună îi cântam slavă. Alexi Octavian și alții din Năsăud erau catolici (uniți). Cu ei cântam „Ave Maria”, învățat de Alexi. Era un băiat blajin, cuminte și, după câte am auzit, s-ar fi prăpădit în demascările de la Pitești. Gardienii de pe sală nu deveniseră atei și ne lăsau în pace. În fiecare seară cântam împreună „cu noi este Dumnezeu”, psalmul tuturor celor care sunt în restriște, această cântare era inițiată și condusă de Alexi”.

Așa s-au scurs zilele studenților arestați până la sfârșitul lunii septembrie, când un lot în jur de 70-80 a fost scos pe coridor, cu bagajul restrâns ce-l aveau la subsioară și cărora primul gardian, o momâie slabă și încovoiată, ca un semn de întrebare, bucuros că scapă de ei, le-a spus tuturor: „Siberia să vă mănânce!”. Abia la gară, după ce au fost încărcați cu toți 80, într-un vagon-dubă, pe care ei îl vedeau pentru prima oară, au reușit să afle, pentru că se răsuflase, că direcția spre care vor merge va fi Piteștiul. După un drum lung și destul de greu, au poposit pentru o noapte la Văcărești, dar de la gară și până la închisoare au fost transportați cu camioane deschise. Cu o altă dubă-vagon au fost trimiși la Pitești, unde au străbătut pe jos tot orașul. Unii dintre studenții cunoșteau locurile, pentru că au mai avut parte de acea închisoare. Atunci majoritatea spațiului de acolo servea drept închisoare județeană și depozit al Siguranței și Serviciului Secret.

Lotul studenților de la Cluj, în jur de 80, a fost repartizat în celebra Camera 4 Spital, care era mare și avea o lungime cât două celule, despărțită printr-un coridor aproximativ de 10 metri. În acea cameră erau destinați să fie cazați toți cei 80, printre care și el, pe priciuri dispuse de-a lungul pereților, câte două și apoi în mijloc un al treilea rând. Drept așternut, erau rogojini noi și atâtea. Studenții au fost aduși acolo, deoarece temnița era considerată model, concepută de Armand Călinescu, care și-a făcut liceul la Pitești, dar a fost terminată de generalul Antonescu și destinată studențimii române, de aceea s-a și numit închisoare studențească.

Pe lângă cei de la Cluj, au mai fost aduși în Camera 4 Spital diverși alți foști studenți, arestați prin țară și care nu fuseră legați de un anume lot, dat care au fost aduși în depozit ca și toți ceilalți. Au ajuns în cele din urmă 100 de oameni în aceeași cameră. Era evident că împestrîțarea era făcută de polițiști și avea un anume scop, astfel nu se mai știau între ei, de cine anume să se mai ferească.

Pe la începutul lui decembrie, toți clujenii au fost mutați din celularul mare, în Camera 2 Parter, unde erau paturi din fier, suprapuse. Aici s-au grupat acei tineri ai sacrificiului, pe provincii, să sărbătorească Crăciunul. Era pentru prima dată când cea mai frumoasă sărbătoare a creștinătății – Nașterea lui Iisus – o petrecea și el în afara familiei, acum în închisoare. În meditația lui singulară, Octavian, privind pe geam, vedea afară iarna, iar picurii înghețați de pe

geam, vedea afară iarna, iar picurii înghețați de pe geam i-au adus în minte casa părintească, copilăria, cu bradul de Crăciun, cu sora lui mai mică Lenuța, spunânduți „Tatăl Nostru”. O lacrimă fierbinte, ce nu putea fi oprită, și altele i-au inundat obrazii. Acesta era Crăciunul amintirilor, ... vedea pe mama Ileana și pe tata Artenie, sărutându-și copiii. Dar ei nu mai erau... și nici el nu mai era... Grupul de lângă el, în care era Remus Dale din Năsăud și Nicolae Trifoi din Rebrîșoara, Radu Sotel din Năsăud și ceilalți din grupul năsăudean, prin colindul „Ce vedere minunată!” l-au readus în mijlocul celor cu care se găsea în celular. Apoi toată noaptea aceea, până la cântatul cocoșilor, când acasă lampa de petrol nu se stingea, ei au colindat colindele întregului neam. În acea noapte, fiecare grup provincial mergea să colinde pe celelalte, unde erau primiți de către fiecare cu puținele bunătăți pe care le mai aveau de prin pachetele primite de acasă de către unii deținuți. El nu mai avea nimic, căci cârnatul adus de Terente la Cluj îl mâncase, milimetru cu milimetru, iar acum nu mai știa nimeni nimic despre el.

Atmosfera era caldă acolo, iar sărbătoarea sfântă a trecut ușor, dar nu fără ca fiecare să picure câte o lacrimă pentru cei dragi de acasă, care desigur lăcrimau la rândul pentru cei dragi de acasă, care desigur lăcrimau la rândul lor, chiar mai mult decât el. În acea noapte, își amintea și de lacrimile pe care cu toții le-au vărsat în noaptea Crăciunului petrecut la Sângeorz, când se discuta despre plecarea lui în lume.

De Anul Nou le-au cântat la fereastră corul celor de la „temniță grea”, care erau în lanțuri, care, deși puțini ca număr, însumau la un loc 100 de ani de temniță.

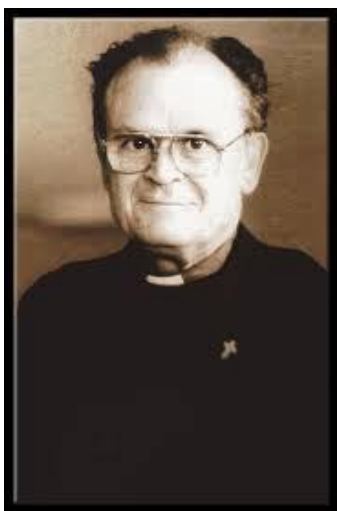
În acea perioadă, zidul curții închisorii, fiind foarte înalt, pe lângă camera lor, plimbarea deținuților în curtea interioară se făcea fără supraveghere și, astfel, atunci când au fost scoși la plimbare cei de la „temniță grea”, iar unul dintre ei, părintele Căraușu, un teolog, student și la Conservator, i-a strâns în jurul său și pe ceilalți și au cântat împreună „La mulți ani cu sănătate,/ Să vă dea Domnul tot ce doriți,/ Zile senine și libertate,/ La mulți ani să trăiți!...”, dar multora dintre ei și în primul rând lui Octavian, acei ani i s-au transformat în zile.

A trecut și iarna, destul de capricioasă, cu vânturi mari și zăpezi pe măsură.

În cea de-a două săptămână a lui aprilie 1949, toți deținuții din lotul clujean au fost aduși la Cluj, unde urmau să fie judecați. Prin Pitești, au fost duși la gară tot pe jos, așa cum veniseră, dar erau mai refăcuți, deoarece timpul petrecut în detenția preventivă având voie să scrie acasă, unii au și primit pachete. De aceea, fiind mai refăcuți, mergeau de acum în cadență, cu frunțile sus, nu cu un convoi de înfrânți, dar flancați de mulți soldați și gardieni cu armele îndreptate spre ei. Lumea îi privea de pe trotuare și nu se dumirea ce se întâmplase cu tinerii aceia duși spre necunoscut, în negura temnițelor comuniste. Borfași se vedea că nu erau, fiind toți tineri, unii chiar copii.

PREOTUL TERTULIAN LANGA DESPRE PĂRINTELE ANTON BUGA

VIRGINIA PUIE (JARDA)¹

Subsemnatul preot Tertulian Langa cu domiciliul în Cluj-Napoca, strada Putna, nr. 7, declar următoarele:

Pe părintele Buga l-am cunoscut în 1971 cu prilejul unei scurte treceri prin Sângeorz-Băi. Însă despre sfinția sa am aflat la puțin timp, de la ieșirea mea din închisoare, de la părintele vicar Sângeorzan, care coordona activitatea bisericii în județul Năsăud. Părintele Sângeorzan, împreună cu părintele Prunduș și părintele Nicolae Pura, discutau imediat după ieșirea din închisoare reorganizarea activității pastorale în Eparhia de Cluj-Gherla. În cursul acestor discuții a fost menționat și părintele Buga ca fiind un element de fidelitate și de speranță pentru biserica noastră în acea regiune. Nu l-am putut cuprinde imediat în

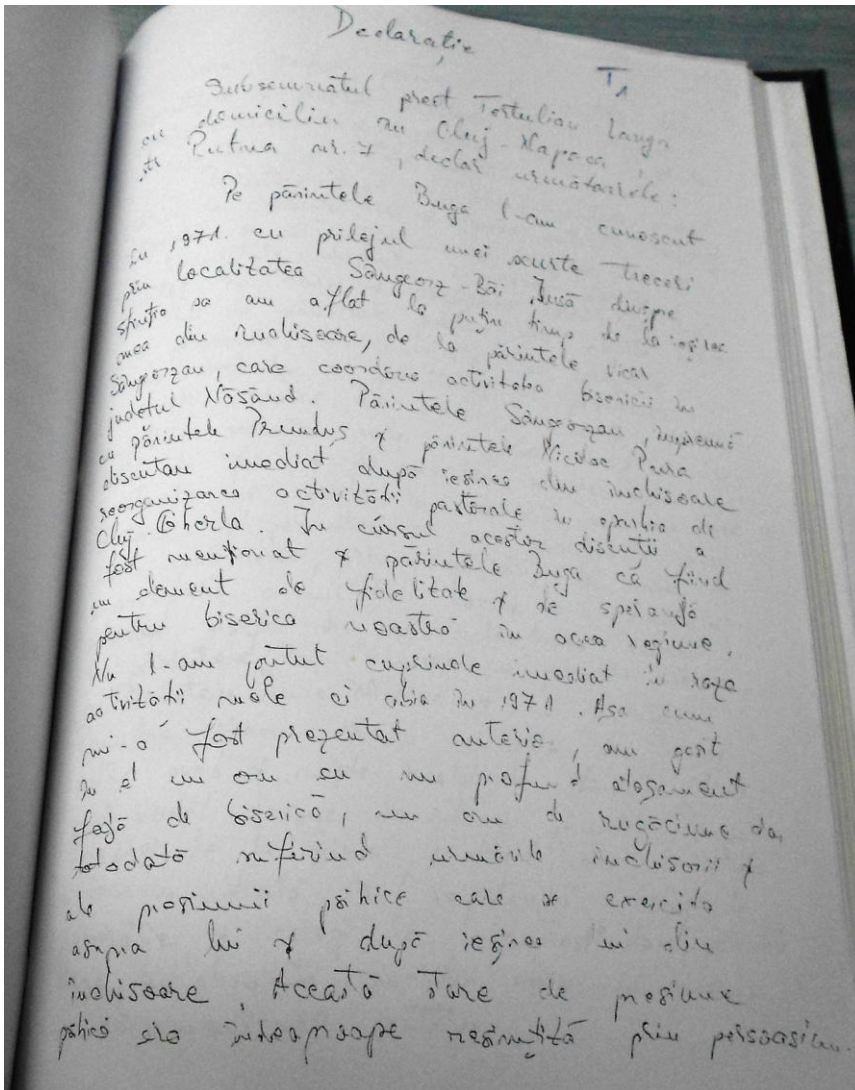
raza activității mele ci abia în 1971. Așa cum mi-a fost prezentat anterior, am găsit în el un om cu un profund atașament față de biserică, un om de rugăciune, dar, totodată, suferind urmările închisorii și ale presiunii psihice care se exercita asupra lui și după ieșirea lui din închisoare. Această stare de presiune psihică era îndeaproape resimțită prin persuasiuni cu care șeful postului de miliție din localitate și preotul ortodox care ocupase biserica, o întrețineau continuu asupra mediului în care trăia părintele Buga.

Părintele Buga, în ciuda acestora, a avut tăria de credință să-și apere intactă conștiința religioasă și să întrețină cu discreție, dar și timiditate, credința în cercul foarte limitat în care își desfășura activitatea. Deși aria lui de activitate publică era foarte redusă, prin persoanele din imediata lui apropiere, el iradia credința și fidelitatea în păstrarea credinței catolice din zonă. În aceste condiții, împotriva voinței sale, a reușit să-și asigure rolul de far și de mentor al credinței spirituale și sociale în cercurile cu care avea contact. Își permitea să se manifeste mai liber când ieșea, prin deplasări, din aria de supraveghere a miliției și a preotului ortodox. Astfel, știu că întreținea relații cu părintele Pop Simion, cu părintele Braharu, cu părintele Pura Nicolae și cu părintele Prunduș, precum și cu cercurile din Brașov unde avea niște relații de familie. Mi-a mai vorbit despre dânsul și părintele Pompei Onofrei de la Sibiu, o altă mare conștiință a bisericii

¹ **Virginia Puie**, *Comunitatea greco-catolică din orașul Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud, în perioada comunistă (1948-1989)*, lucrare de licență, Arhiva Facultății de Teologie Greco-Catolică (A.F.T.G.C.) din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca (Anexe).

aflată în rezistență. Colegii de generație și colegii de clandestinitate, părintele Buga, în absolută discreție, vibrau în consens cu cei menționați anterior.

În scurta întâlnire pe care am menționat-o la început, am găsit confirmarea acestor

elemente de portret culese de la preoții pe care i-am amintit, eu însumi având astfel prilejul să văd în persoana părintelui Buga acea flăcăruie de vatră pe care o întreținea el în așteptarea eliberării bisericii greco-catolice de sub dictatura comunistă și de sub ocupația ortodoxă.

Regret în numele lui că nici dânsul nici noi care i-am supraviețuit nu am ajuns să trăim plenar realizarea acestei legitime așteptări.

În completare, menționez și faptul că, deși se simțea tot timpul urmărit și oprimat, nu a întrerupt nicio zi celebrarea Sfintei Liturghii, a Sfântului Botez și a Sfintei Cununii, lucruri pe care le făcea, de preferință noaptea, și după o foarte judicioasă verificare. O

altă persoană cu care știu că a mai avut relații a fost părintele profesor doctor Cosma Avram, tot năsăudean și profesor la Institutul Teologic Greco-Catolic din Cluj.

20. 11. 2001

Pr. Tertulian Langa

în care soful postului de
 localitate și preotul ortodox de milite din
 biserică a întreținut, care n' aușese
 în care trăie părintele Buga.

Părintele Buga în viața sa, o aut
 tărie de credință și o apăsătoare conștiință
 religioasă și se întreține cu discreție, dar și
 cu simplitate creștină în cadrul foarte
 limitat în care se desfășura activitatea sa
 lui de activitate publică.

Prin persoanele din imediata sa foarte apropiată
 din credință și fidelitate în apropierea
 conștiinței catolice din zona. În postarea
 împotriva voinței sale a rămas oarecând
 rolul de for și de mentor al conducerii
 spirituale și sociale în cercurile cu care avea
 contact. Totuși, permițându-se să se manifeste mai
 liber când reșea, prin deplasări, din ora de
 instalare a militei locale și a preotului
 ortodox. Astfel nu se întreține relații
 cu părintele Pop. Simion, cu părintele Prodan,
 cu Părintele Luro Nicolae și cu părintele
 Brândușă plecat și cu cercurile din Bistrița.
 unde avea și unele relații de familie. Nu
 mai vorbit despre domeniul și părintele Pop
 Coșci de la Sibiu, o altă mare conștiință
 a bisericii aflată în rezistență. Colegi de
 generație și colegi de clandestinitate, părintele
 Buga, în absolută discreție vibra în consens
 cu cei menționați anterior.

3

În scurta introducere
la început, am găsit confirmarea acestor
elemente de portret culose de la persoane
care i-am amintit, eu mă afluând astfel pe
prilejul să văd în persoană părintelui Duga
acei flăcău de vatră pe care e întotdeauna el
cu așteptarea eliberării bisericii greco-catolice
de sub dictatura comunistă & de sub ocupația
ortodoxă.

Regret în nenumărate rânduri că nici
dăruiri nici noi care i-am supraviețuit nu
am ajuns să trăim plină realizare a acestei
legitime așteptări.

În completare menționez & faptul că
deși se simțea tot timpul urmărit & opresat,
nu am uitat nici o zi celebrarea Sfintei
Liturgii, administrarea cu secret a Sf. Euharistie,
a Sf. Botez & a Sf. Cuminie, lucruri pe care le
facea de preferință noaptea & după o foarte
judecătorească verificare. O altă persoană cu care stiu
că a mai avut relații a fost prietenul profesor
doctor Cosma Avram, tot românulean & profesor
la Institutul Teologic Greco-Catolic din Cluj.

20.11.2001.

Dr. Tertulian Langa

Consemnat de Jarla Virginia pentru
că declarantul scrie cu dificultate

Autorii

DĂRĂBAN, ALEXANDRU, născut în Sângeorz-Băi (17.10.1960), licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” Alba-Iulia; masterat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca; autor al volumelor *Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Editura Charmides, Bistrița, 2009, *Plânsul dorului (poezie)*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2013, *Ieromonahii Antonie și Ioachim Bâznog*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2013 și a mai multor articole publicate în diferite periodice.

POP, EMILIA PARASCHIVA, născută în Sângeorz-Băi, licențiată a Facultății de Teologie Ortodoxă, precum și a Facultății de Litere din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, master în cadrul Facultății de Litere din cadrul aceleiași instituții clujene.

PUIE (JARDA), VIRGINIA, născută în Sângeorz-Băi, școala primară și liceul în Sângeorz-Băi, licențiată a Facultății de Teologie Greco-Catolică (specializarea Asistență Socială) din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, actulamente locuiește în Tihău, județul Sălaj.

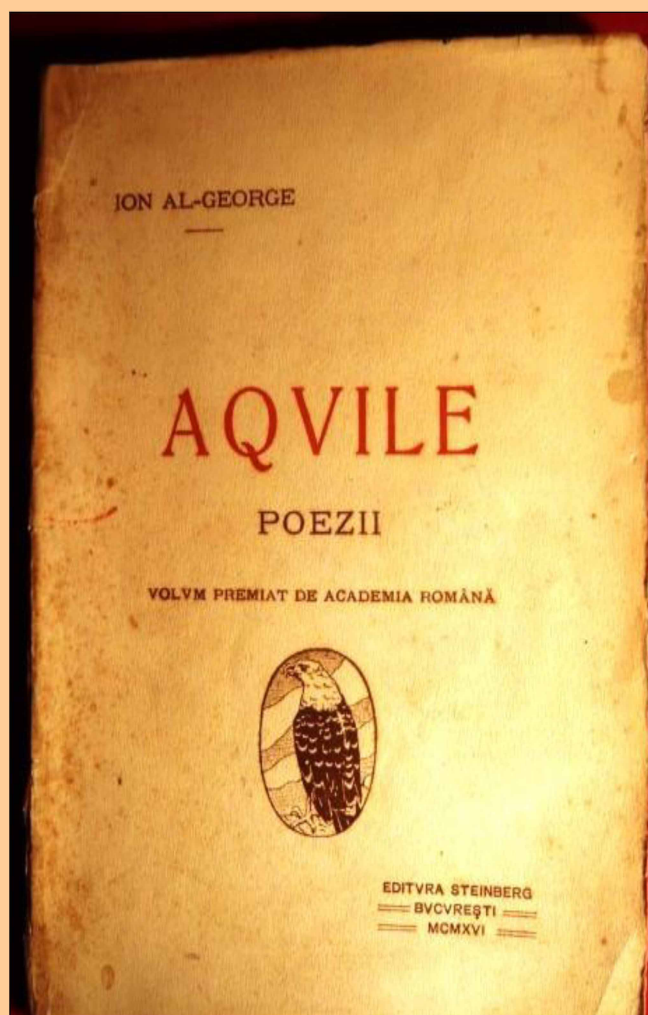
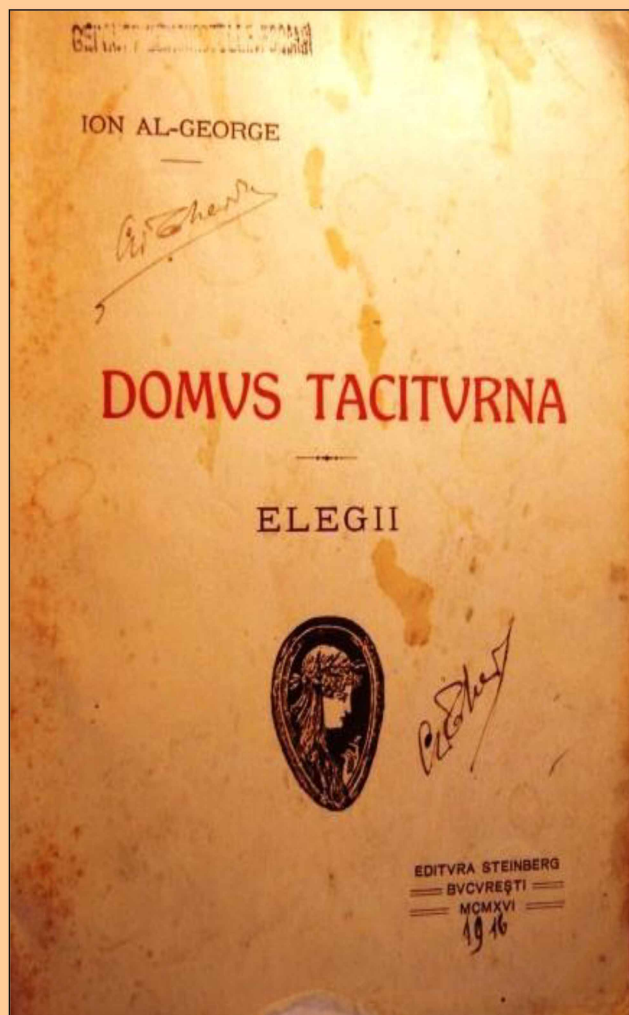
RAICOVICEANU, ECATERINA (FULMEN), născută în 1881 - una dintre puținele și valoroasele ziariste ale presei anilor 1926. Absolventă a Facultății de Litere din București, în 1905 a intrat în presă, scriind la celebrele ziare *Adevărul* și *Dimineața*. A fost membră activă a Sindicatului Ziariștilor din București și în Societatea Scriitorilor. A editat 5 volume de literatură.

VLĂDICĂ, MIRCEA, născut la 5 septembrie 1930, în comuna Ilva-Mare. Este absolvent al Colegiului „George Coșbuc” din Năsăud și, apoi, al Facultății Speciale Tehnico-Economice de pe lângă Institutul de Căi Ferate București, al Facultății de Științe Economice și al celei de Științe Juridice din cadrul Universității din Cluj-Napoca. A desfășurat activități în domeniul căilor ferate, în exploatările miniere de suprafață și în construcții-montaj din această rețea. A publicat diverse studii și articole în reviste de specialitate, iar după pensionare a debutat cu lucrarea istorico-monografică *50 de ani, o istorie săpată în piatră în exploatările miniere de suprafață din Transilvania și Bucovina*, realizată împreună cu un alt specialist; apoi *Oameni de seamă ilveni*, 2000; *Octavian Alexi – o existență tragică*, 2000; *Ilvenii în vâltoarea vremurilor*, 2001, pentru care ilvenii l-au răsplătit, conferindu-i titlul de Cetățean de Onoare al comunei Ilva-Mare, iar Societatea cultural-științifică „Virtus Romana Rediviva” din Cluj-Napoca, Diploma de Excelență în anul 2000. Pasionat de cercetarea istorică a locurilor și vieții oamenilor din Sângeorz-Băi, în mijlocul cărora a trăit și cu care și-a legat destinele vieții, ca rod al unei munci de mai mulți ani, a publicat lucrarea *Sângeorz-Băi – veche vatră de credință și cultură românească*, Editura Napoca Star, 2003.

Cuprins

IDENTITATE.....	3
ECATERINA RAICOVICEANU (FULMEN), <i>Iar someșul curge și tace.....</i>	<i>4</i>
TRADIȚII.....	6
EMILIA PARASCHIVA POP, <i>Ritualul nupțial în localitatea Sângeorz-Băi.....</i>	<i>7</i>
RESTITUIRI.....	15
ION AL-GEORGE.....	17
BISERICĂ ȘI SOCIETATE.....	30
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Demersuri pentru construirea bisericii ortodoxe „Schimbarea la Față” din Sângeorz-Băi.....</i>	<i>31</i>
RĂNILE COMUNISMULUI.....	41
MIRCEA VLĂDICĂ, <i>Octavian Alexi – Începe furtuna.....</i>	<i>43</i>
VIRGINIA PUIE (JARDA), <i>Preotul Tertulian Langa despre părintele Anton Buga.....</i>	<i>51</i>
AUTORII.....	55
CUPRINS.....	56

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 - 8229